

Palackého univerzita v Olomouci

Filosofická fakulta

Katedra historie

Bakalářská práce

**Přípravy Uherskohradištska na obranu Československa v době
ohrožení republiky**

Jaromír Talák

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Kreisinger, Ph.D.

Ve Starém Městě 2019-2020

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci *Přípravy Uherskohradištska na obranu Československa v době ohrožení republiky* vypracoval samostatně a uvedl všechnu použitou literaturu a prameny.

datum: 3. května 2020

vlastnoruční podpis:

Chtěl bych poděkovat za pomoc Pavlu Kressingerovi, garantovi práce, Okresnímu archivu v Uherském Hradišti za poskytnutí většiny pramenů k mému projektu, a konečně svým rodičům, kteří se mnou měli trpělivost během mého zpracovávání práce a respektovali můj čas na přípravu a sběr informací.

Obsah

Úvod.....	5
1. Československo ve 30. letech a jeho zahraniční politika.....	8
1.1 Snaha o sblížení se sousedy	8
1.2 Hledání pomoci u spojenců	9
1.3 Politické události v Československu a v Evropě ve 30. letech	11
2. Československá armáda.....	16
2.1 Vznik a první léta armády	16
2.2 Československá armáda v době míru.....	19
2.3 Československá armáda v době ohrožení republiky a v roce 1938.....	21
3. Armáda v Uherském Hradišti.....	23
3.1 Armáda v Uherském Hradišti před vznikem Československa	23
3.2 Vojenská posádka v Uherském Hradišti po vzniku Československé republiky	25
3.3 Konflikty armády ve městě	27
4. Příprava Uherskohradišťska na válku.....	29
4.1 Odvody do armády	29
4.2 Příprava uherskohradišťské posádky na válku	30
4.3 Příprava civilistů na válečný konflikt.....	31
4.4 Mobilizace v Uherském Hradišti a okolí.....	32
5. Oslavy v Uherském Hradišti a okolí na podporu republiky	35
5.1 Oslavy státu	35
5.2 Výstava Slovácka 1937	37
6. Závěr.....	40
7. Přílohy	42
Literatura a prameny.....	43

Úvod

29. září je pro nás stále bolestnou připomínkou toho, že někdy nemůžeme věřit ani svým nejbližším spojencům. Podpis mnichovské dohody, který znamenal ztrátu našich hranic nejen se Třetí říší, ale i se severním Maďarskem, a s částí Polska, znamenal, že jsme na válečném poli zcela osaměli. Nemohli jsme se spolehnout na pomoc žádné evropské velmoci.

Neznamenal to ale, že bychom se nechtěli bránit. Právě naopak, bojové nálady se u nás objevovaly už dlouho před rokem 1938. Začaly nástupem Adolfa Hitlera do funkce kancléře tehdejší Výmarské republiky. Za krátký čas ji přetvořil k obrazu svému, a z původně alespoň částečně demokratického státu udělal brutální a bezohlednou diktaturu. Jeho megalomanský sen o ovládnutí světa čistou árijskou rasou zahrnoval i likvidaci a zotročení nebo přemístění slovanských národů, tedy i Čechů. Zpočátku to vypadalo, že mu v cestě celosvětové nadvlády nic nestojí. Po znovuobsazení Porýní, které mělo být neutrální půdou a zůstat naprosto demilitarizované, se mu z okolního světa nedostalo žádné sankce. Stejně tak dopadlo i masové zbrojení, rozšíření armády na 1,1 milion mužů a znovuoobnovení německých ponorkových armád. Za nic z toho Německu nebyl udělen žádný trest. Nový kancléř, povzbuzený opatrnou politikou appeasementu, kterou uplatňovala Velká Británie a Francie, a izolacionismu Spojených států amerických, se odhodlal k dalšímu činu – anšlusu do té doby samostatného Rakouska. Třebaže se Rakousko pro připojení k Německu ve volbách dobrovolně přihlásilo, žádná z mocností neprojevila větší obavy, že rozšiřováním svého území chce Německo rozpoutat další celosvětový válečný konflikt.

Hitler po úspěšném znovuvybrojení a připojení Rakouska zaměřil svou pozornost na svého jižního souseda Československo. Nejprve se snažil od země odtrhnout hranice, kde žila většina českých Němců. Dělal to tak pomocí Sudetoněmecké strany (SdP), která ohrožovala Čechoslováky. Diplomát Walter Runciman z Velké Británie, který přišel do země prověřit, jestli jsou Němci v zemi utlačováni, došel k přesvědčení, že jsou. Celé smutné divadlo skončilo koncem září na setkání velmocí v Mnichově.

Triumfem Hitlerovy moci bylo konečné rozbití Československa a vytvoření Protektorátu Čech a Moravy, v čele s loutkovou vládou a prezidentem Emilem Háchou, kteří byli řízeni Berlínem, dále pak samostatného Slovenského Štátu, s Tisovou kolaborantskou vládou, a odtržením Podkarpatské Rusi a jejímu připojení k Maďarsku.

Před touto tragédií se Čechoslováci chtěli bránit. Chtěli, a dokonce se do boje těšili. Československo se doslova do války zbláznilo. A nešlo jen o nutné budování opevnění na hranicích, které bylo započato v roce 1935 a mělo být skončeno roku 1945 (někdy se dokonce uvádí, že až v roce 1951). Nebo o masové zbrojení, které pomohlo překonat hospodářskou krizi z roku 1929. Šlo i o přípravu civilních obyvatel a nutná obranná cvičení, která pravidelně probíhala. V kinech byly promítány zprávy, v nichž se divákům ukazovalo, jak se připravit na případný nálet nebo útok nepřátel. Situace se promítla i do lidové tvorby a humoru. Dalo by se říci, že šlo až o šílenství v oblasti přípravy na válku.

Tyto události se ale projeví ještě jinak. Kromě zbrojení, modernizace armády, a civilní přípravy se k účelům obrany pořádaly i oslavy, průvody, manifestace a další slavnosti, které měly podpořit morálku obyvatelstva. Šlo o oslavy narozenin prezidenta, jubilea založení republiky nebo setkání Čechů a Slováků. Tyto akce vždy měly určitý vlastenecký podtext.

Na válku se připravovalo samozřejmě i Uherské Hradiště. Město mělo už několik století zkušeností s armádou a bojem – ono samotné totiž vzniklo jako obranný bod proti nájezdům Maďarů a od toho také jeho název. Během jeho existence prošlo tímto územím několik různých armád, profesionálních i dobrovolnických. Když po válce městu chyběla posádka, samo se o ni přihlásilo. Dostalo 27. pěší pluk, který původně sídlil v Olomouci, ale později se přesunul do Hradiště. Jeho součástí byla mimo jiné i plukovní kapela, která se zúčastňovala různých společenských akcí, pořádaných městem. Hradiště pořádalo cvičení, trénovalo armádu i civilisty, zúčastnilo se mobilizace. I ono bylo na válku připraveno, ale nakonec bylo zklamáno pasivitou Velké Británie a Francie, i našeho prezidenta Beneše.

V této práci bych se chtěl kromě samotného Uherského Hradiště zaměřit také na jeho okolí, které zde nazývám Uherskohradištsko. Abychom mohli mluvit o Uherskohradištsku, musíme si upřesnit, jakou oblast tímto pojmem ve své práci vymezuji. Uherskohradištsko jako takové se dnes rozumí celý okres Uherské Hradiště. Z historického hlediska jde přibližně o stejnou oblast, kterou bylo toto území vymezeno od roku 1850, spolu s dalšími 153 okresy. Ačkoliv se během následujících let změnilo mnohé administrativní úřady, okresy zůstaly stejné.

A co to znamená? Ve své bakalářské práci se pokusím zachytit přípravy na válku nejen v Uherském Hradišti, ale i v některých okolních vesnicích. Hlavním místem mého výzkumu zůstane Uherské Hradiště. Okolních vesnic a městeček se dotknu jen okrajově, přesto bych se i zde chtěl zaměřit na to, jestli se také tyto oblasti na válku připravovaly.

Jako prameny mi budou především kroniky měst, které byly naštěstí zdigitalizovány, a tak jsem je měl i během těchto dní k okamžitému prohlížení kdykoliv a kdekoliv. Předtím jsem procházel mnoha složkami, uložených v hradištském archivu, hlavně těch spadajících do fondu Archiv města Uherského Hradiště.

Pokud se týče knih, mnohé z nich jsou tvorbou Jiřího Čoupka, archiváře a ředitele Státního okresního archivu v Uherském Hradišti. Jeho knihy mi velmi pomohli, protože se o město opravdu zajímá a hodně se o něm vypisuje, někdy i ve spolupráci s dalšími autory.

Z metodických výzkumů jsem si zvolil metodu kvantitativní. Používám jednak prameny, které byly již více prozkoumány a jsou zdigitalizovány, jako kroniky, a pak ty, jenž jsou uloženy v archivu a jsou dostupné na počkání. Všechny informace, které jsem sesbíral, jsou veřejně dostupné v archivu v Uherském Hradišti nebo v knihovnách buď tamtéž nebo v Olomouci. Při porovnávání průběhů příprav v jednotlivých obcích na Uherskohradištsku jsem pak využil komparativní analýzy.

1. Československo ve 30. letech a jeho zahraniční politika

1.1 Snaha o sblížení se sousedy

V průběhu 30. let se Československo pokoušelo sblížit se svým severo-východním sousedem Polskem. Edvard Beneš dokonce navrhl svůj vlastní dvoustranný československo-polský pakt.¹ Takové sblížování nebylo jednoduché, už kvůli válce o Těšínsko (kterou podrobněji popisují níže). V průběhu 20. let došlo k několika pokusům o vzájemné sblížení obou národů, po většinu času však zůstaly vztahy neutrální. Po nástupu Hitlera se snahy Československa o sblížení s tímto sousedem zvýšily, ale nakonec skončily neúspěchem, jednak kvůli výročí bojů o Těšínsko² a jednak kvůli tajným jednáním mezi Polskem a Německem, a následném podepsání polsko-německé deklarace.³

Druhým sousedem, se kterým se Československo snažilo sblížit, bylo Rakousko. I přes snahy ministra zahraničí Beneše urovnat vztahy mezi bývalými spojenými zeměmi, bylo po nástupu fašistické Itálie vidět, že Rakousko se raději přiklonilo k ní, než k demokratickému režimu.⁴ To se potvrdilo v roce 1934, když podepsalo s Itálií tzv. římské protokoly, a stalo se jeho klientem.⁵ Proto se Beneš snažil vztahy mezi oběma zeměmi oslabit, hlavně při nástupu možné spolupráce Francie a Itálie v roce 1935.⁶ Třebaže se později podařilo vztahy mezi ČSR a Rakouskem vyvážit, po podepsání červencové smlouvy roku 1936 bylo jasné, že hlavním politickým spolupracovníkem Vídně se nyní stává nacistické Německo. Po obsazení Rakouska Hitlerem nemohla čs. republika udělat nic jiného, než poskytnout azyl několika prominentním členům Schuschniggova kabinetu.⁷

Stejně neúspěšně dopadly snahy urovnat vztahy s Maďary, s nimiž byly už od vzniku republiky problémy. Země si totiž nárokovala jižní část Slovenska, o kterou podle Trianonské smlouvy přišla. Kvůli ní začala válka o Slovensko, a v roce 1919 byla nastolena Slovenská republika rad Bélou Kunem (viz následující kapitola, kde se o bojích na Slovensku podrobněji rozepíšu). Po porážce maďarských sil zanikly i poslední naděje na jakýsi smír mezi oběma zeměmi. Situace

¹ DEJMEK, Jindřich. Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918-1922): vybrané kapitoly z československé zahraniční politiky, s. 20

² Podle Dejmků byla vyvolána v rámci výročí války o Těšínsko ostrá protičeská kampaň, která směřovala proti Čechům ve Slezsku. Podporovali ji i slovenští a podkarpatští diplomaté, kteří zpochybňovali celistvost ČSR. (s. 20)

³ tamtéž, s. 144

⁴ tamtéž, s. 175

⁵ tamtéž, s. 177

⁶ tamtéž, s. 178

⁷ tamtéž, s. 179

se ještě vyhrotila vlivem Mussoliniho, který naléhal na nespravedlivost mírových smluv⁸, což Maďary osobně dotýkalo. Možný smír mezi oběma zeměmi pohřbil podpis římských protokolů, schůzka Hitlera s Miklósem Horthym, v srpnu 1936⁹ a konečně spolupráce Maďarské sjednocené strany se slovenským protipražským blokem od roku 1938, který mj. spolupracoval i s SdP.¹⁰

1.2 Hledání pomoci u spojenců

Spojenectví s Francií se nakonec ukázalo jako liché. Francouzsko-československá přátelská smlouva (plné jméno dohody) garantovala spolupráci na diplomatickém poli, chyběly v ní ale zpočátku vojenské konvence.¹¹ Namísto toho si obě strany vyměnily dopisy, podle nichž spolu obě strany úzce spolupracovaly. Vojenská pomoc byla zaručena až druhou verzí, z roku 1925. V květnu byly podepsány spojenecké smlouvy mezi Francií a Sovětským svazem a mezi Československem a Sovětským svazem. Tato ale sama nezaručovala, že spojenectví mezi všemi zeměmi bude ztvrzeno. Navíc zde byl dodatek, který zavazoval případnou pomoc Ruska Československé republice při napadení jen v případě pomoci Francie. Paříž se před Mnichovem chovala po většinu času k problematice vztahů obou střeoevropských zemí pasivně, což vyústilo v podepsání smlouvy.

Londýn taktéž neměl přílišný zájem o to zasahovat do dění ve střední Evropě. Svědčí o tom zpráva od vyslance Jana Masaryka. *Očekávat (...) nějakou aktivní nebo vyslovenou pomoc na stabilizaci poměrů ve střední Evropě by bylo naivní. Z Londýna do Šanghaje je to mnohem blíže než do Košic.*¹² Problém byl i nesouhlas Československa s filosofií Velké Británie, že hrozbou pro mír je udržování nadměrných kontingentů vůbec, tedy i těch v dosud demokratických zemích (jako Francie nebo právě ČSR, která s touto myšlenkou souhlasila). Británie se také nijak zvláště nevymezila proti nástupu nacismu, a dokonce se snažila s Německem navázat přátelské vztahy v rámci appeasementu.¹³ Právě politika appeasementu a détente měla pro Československo katastrofální důsledky, když se Britové snažili napravit křivdy, způsobené Versailles. Jejich hlavním cílem bylo uklidnění německé menšiny v pohraničí. Proto Londýn tlačil na Prahu, aby čím dál více ustupovala požadavkům sudetských Němců a Henleinovy

⁸ tamtéž, s. 203

⁹ tamtéž, s. 205

¹⁰ tamtéž, s. 206

¹¹ tamtéž, s. 268

¹² tamtéž, s. 236

¹³ tamtéž, s. 238

SdP.¹⁴ Třešničkou na dortu bylo prohlášení nového předsedy vlády Nevila Chamberlaina, když prohlásil, že nemá zájem pomáhat ČSR v případě napadení, protože nejde o oblast, jejíž životní zájmy jsou dotčeny.¹⁵ Pak už byl jen krůček k misi lorda Waltera Runcimana, která pojala Čechy jako utlačovatele sudetských Němců.

Dalším spojencem byl pro Československo Sovětský svaz, se kterým bylo ale spojení problematické. Sovětská vláda neměla v oblibě Beneše, kterého viděla jako jednoho z členů antisovětské fronty. Zlepšení vztahů zabraňovala i sovětizace Kominterny, která byla proti reformistickým socialistům, jenž byli hlavními oporami Hradu v ČSR. Svaz považoval republiku za poslušného vazala Francie.¹⁶ K oteplení vztahů došlo po nástupu Hitlera, kdy se Francie a Rusko začali sblížovat. Výsledkem byla kromě francouzsko-sovětské smlouvy i Československo-sovětská smlouva z 16. května 1935. V ní byl obsažen i článek o pomoci zemi, podmíněné nejprve vojenským zásahem Francie. Důvodem bylo, že se Sověti báli zatažení do vnitřního konfliktu mezi ČSR a Třetí říší. Beneš dokonce navštívil v červnu téhož roku SSSR, kde setkal s Molotovem, Litvínovem i Stalinem. Stejně jako ostatní levicové vlády i ta Československá považovaly vzestup Sovětského svazu za dobrou protiváhu k Třetí říši.¹⁷ Vztahy se pak později začaly opět ochlazovat, jednak kvůli neshodám s Francií ohledně války ve Španělsku, smlouvě mezi Rumunskem a Sověty, nebo politickými procesy v Rusku.¹⁸ Během roku 1938 počítali Češi s leteckou podporou a udržením Polska na uzdě. Vždy ale dostali odpověď, že pomoc ČSR dostane zároveň s Francií, které se nakonec v osudový den nedostalo.¹⁹

Vztahy mezi Spojenými státy americkými a Československem byly především obchodní a finanční, nikoliv vojenské.²⁰ Třebaže se USA vyjadřovalo sympatií k malé střeoevropské zemičce,²¹ rozhodně ona nebyla na seznamu jejich zájmových míst. Hlavním zájmem Spojených států amerických, stejně jako Velké Británie a Francie, bylo udržet ve světě mír, a snažili se domluvit Benešovi a Hitlerovi. Beneš později konstatoval, že nezájem USA zúčastnit se dění v Evropě byl poslední těžkou ranou v záříjovém konfliktu.²²

¹⁴ tamtéž

¹⁵ tamtéž, s. 240

¹⁶ tamtéž, s. 94

¹⁷ tamtéž, s. 97

¹⁸ tamtéž

¹⁹ tamtéž, s. 98

²⁰ tamtéž, s. 306

²¹ tamtéž, s. 307

²² tamtéž, s. 309

Posledním sousedem Československa bylo Rumunsko a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Tyto tři státy tvořili dohromady tzv. Malou dohodu – uskupení, utvořené bilaterálními smlouvami, které mělo spolu pořádat defenzivní i ofenzivní akce v případě útoku ze strany Maďarů. Všechny státy dávaly do boje velmi vysoké počty svých pěchot, jezdeckta, dělostřelectva a letectva. Kvůli revizionismu Maďarů postupně narůstal počet vojenských položek, a nakonec byla Malá dohoda znovu podepsána v roce 1931 s dalšími dodatky.²³ Každý signatář se zavázal vyčlenit minimálně 112 praporů pěchoty, 150 dělostřeleckých baterií, 32 eskadron jezdeckta a 120 letounů za předpokladu, že nebude napaden jiným státem než Maďarskem.²⁴ Vysocí členové armád všech zemí se scházeli a diskutovali v dalších jednáních v rámci rozšiřujícího se nebezpečí v Evropě. V roce 1937 tato Dohoda uznala, že kromě Maďarska nyní hrozí nebezpečí ze strany Německa ale i Bulharska, a začala proti tomuto činit opatření.

Lze konstatovat, že v druhé polovině 30. let mělo Československo jako jediného spojence, od kterého mohlo očekávat pomoc, KSChS a Rumunsko.

1.3 Politické události v Československu a v Evropě ve 30. letech

Zatímco se svět pomalu zotavoval z jedné z nejhorších ekonomických krizí, kterou dosud zažil, v Evropě se vytvářely nové problémy. Kromě toho, že Itálii vedl fašistický vůdce Benito Mussolini, a se začaly projevovat zárodky dalšího autoritářského režimu v Německu. Existovaly zde již dlouho předtím nastolené, podobně nedemokratické režimy. V Polsku byl u moci maršál Józef K. Piłsudski, v Maďarsku admirál Miklós Horthy, v Jugoslávii nastal roku 1929 převrat a král Alexandr I. se ustanovil diktátorem. Československo nemělo po krizi žádné demokratické sousedy. Nemohlo se o žádného z nich opřít, kromě těch v Malé Dohodě. Jediní, o kom se domnívalo, že se na něj může spolehnout, byli vzdálení Francouzi a Angličané. Ministr zahraničí Beneš si to uvědomoval, a snažil se na svou stranu získat právě tyto státy. Setkání velmocí v Ženevě v roce 1932 k tomu moc příležitostí neposkytlo, jednak kvůli jeho neuspokojivému výsledku a jednak proto, že se na něm československá otázka neprojednávala. Hlavním předmětem bylo Německo, které se snažilo navrátit své velmocenské postavení.²⁵ Ke snaze Německa o pohlčení dalších zemí docházelo už před nástupem Hitlera k moci. Samotný

²³ STRAKA, Karel, Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939, s. 20

²⁴ tamtéž, s. 21

²⁵ tamtéž, s. 10

Gustav Stresemann mluvil mj. o připojení části Horního Slezska, o anšlusu Rakouska nebo o návrat Gdaňska pod německou správu. I v době výmarské republiky se tajně cvičila nová německá armáda Reichswehr.

Třebaže šlo o tajné zbrojení, v roce 1932 byl Hlavní štáb čs. Armády o těchto událostech uvědomil nejvyšší politickou. Též docházely informace o stavbě letectva, v tomto případě šlo ale o velmi mlhavá fakta.²⁶ Německo později konferenci opustilo, a odmítlo se jí nadále účastnit, dokud nebudou vyřešeny jeho požadavky.²⁷ To se podařilo až když mu byla přislíbena možnost rovnoprávného zbrojení, ovšem až po ustanovení bezpečnostních pojistek. Výmarská republika podle nich nemohla zahájit okamžité zbrojení.²⁸ Situace se opět vyhrotila, když se do pozice kancléře dostal Adolf Hitler, a odmítl se dále účastnit odzbrojovací konference. 14. října 1933 opustil definitivně Výmar Ženevskou konferenci a 21. října předal nótu o vystoupení ze Společnosti národů.²⁹ Neúčast Německa na této konferenci ztížila možnosti o napravení situace mezi ním a ostatními zeměmi.

Po odchodu ze Ženevy se Němci pokusili uzavřít dvoustranné pakty o neútočení s evropskými státy. Očekávali, že kromě proražení izolační bariéry tím oslabí francouzský alianční systém. Tyto nabídky byly odeslány Československu a Polsku. Zatímco v případě ČSR vyzněla naprázdno, Polsko a Německo dohodu podepsalo 24. ledna 1934.³⁰

Jak se již zmínilo výše, nejvíce důvěry vkládalo Československo do Velké Británie a Francie. V obou případech však šlo o velmi nestabilní spojení. Možnost spojení francouzské a československé armády na konferenci o odzbrojování nikam nevedly, přislíbení byli pouze odborníci, kteří měli prozkoumat možnost spojení obou leteckých armád. Roku 1935 podepsaly obě země dohodu, v níž Francie přislíbila, že pošle jednu pozorovací a jednu bombardovací posádku Armée de l'Air. Ačkoliv byla smlouva ještě v následujících letech upravována, šlo o jediné konkrétní vojenské opatření mezi oběma státy. Výše zmíněné letky byly začleněny v mobilizačních silách ještě před podepsáním smlouvy. ČSR mělo ještě nevýhodu v tom, že veškeré náklady na obranu země investovala Francie pouze do vlastní armády, a nikoliv spojeneckých. A nejen to, ale prostředky k obraně státu byly nedostatečné a zastaralé. Vojenská služba trvala 12 měsíců, armáda měla především defenzivní charakter, a slabý ofenzivní. Opevnění, budovaná na hranicích s Německem, nebyla vhodná pro styl války, který měl nastat. Nepřipravovali se na možný zásah ve spojení s ostatními zeměmi. Po světové krizi poklesly

²⁶ tamtéž, s. 11

²⁷ tamtéž, s. 12

²⁸ tamtéž, s. 13

²⁹ tamtéž

³⁰ tamtéž, s. 15

náklady na armádu o 25 %. Země Galského kohouta měla i strach z toho, že pokud by zakročila proti roztahujícím se sousedovi na východě, mohlo by to mít negativní vliv na její vztahy s jinými státy – Itálií, Belgií a Velkou Británií, kterou si naklonil k sobě.³¹

Po znovuoobsazení Porýní Beneš ujistil francouzského velvyslance, že ČSR bude následovat Francii, pokud se rozhodne zasáhnout proti Němcům, a čekal pomoc ze strany VB i F. Během krize se prezident důrazně postavil za zavedení sankcí proti Německu. Tím Hitler považoval nový stáček v srdci Evropy za svého druhého největšího odpůrce, hned po Francii. Nápad na sankce nedostal podpory nejen od VB, ale také ani od Jugoslávie (narozdíl od Rumunska). Vzhledem k pasivnosti západních mocností a nepřipravenosti armády na možný útok ze strany Německa, neodhodlala se vláda ani k formální protestní nótě.³² Obavy Československu ten samý rok přidalo nejen znovuzavedení vojenské povinnosti v Rakousku a Německu, ale i indicie o tom, že Německo plánuje válečný konflikt, který by měl začít na jaře 1938. Hlavní obětí této války mělo být právě Československo. Třetí říši mělo pomoci Maďarsko, na obranu ČSR vystoupila jen Francie. Jinak však Hlavní štáb čs. armády neměl tušení, co konkrétního chce severozápadní soused dělat.³³ Obsazení Porýní znamenalo ještě jednu věc – pokud by Německo zaútočilo na ČSR, Francie by zaútočila od povodí Mohanu a oddělila od sebe jižní a severní Německo. Tento plán však počítal s tím, že v době útoku bude Porýní dále demilitarizované a Rakousko neutrální.³⁴

Pro srdce Evropy přinesl rok 1936 ještě jednu nepříjemnost. Rakousko zavedlo všeobecnou brannou povinnost. Primárním cílem tohoto rozhodnutí však nebyl útok na severního souseda, ale udržení si nezávislosti – i Rakousko se bálo následků neúčinných opatření západu proti německé rozpínivosti.

Ke konci roku 1937 podal důvěrník, který měl blízko k rakouské vládě, zprávu o cvičeních Wehrmachtu v blízkosti československých hranic. Mělo jít o dvě útočné armády, a bylo potvrzeno, že zmíněný zdroj měl pravdu. Cvičilo se v oblasti Bautzen – Löbau a snad také v okolí Šluknovského výběžku. Podzimních manévrů se měl podle získaných poznatků zúčastnit dokonce celý IV. armádní sbor německé branné moci s velitelstvím v Drážďanech.³⁵ Tyto události si později čs. vláda spojila, jako přípravu útoku na Československo, ačkoliv při samotném cvičení samostatnost republiky ohrožena nebyla a země následně nezavedla žádná bezpečnostní a vojenská opatření. To se změnilo až s anšlusem jižního souseda.

³¹ tamtéž

³² tamtéž, s. 48

³³ tamtéž, s. 52

³⁴ tamtéž, s. 49

³⁵ tamtéž, s. 86

Československo mělo nyní na jihu německého nepřítele, a žádné opevnění hranic. Začala narychlo příprava k obraně.

Částečná mobilizace, která proběhla v květnu 1938 byla mj. reakcí na domnělé nečekané manévry německé armády. Dle těchto informací se měla stahovat na hranice Československa. Hlavní štáb a ministerstvo národní obrany povolalo pouze ročník 1935. Hlavním úkolem mobilizace bylo případné odražení útoku Wehrmachtu. Když však vojenští atašé z Belgie, Francie a Ruska neprokázali žádné neobvyklé pohyby německé armády, a to samé potvrdili i ti čeští, stav se ke konci května uklidnil. Ne však na dlouhou dobu.

Už delší dobu musela vláda i prezident ustupovat sudetoněmecké straně, která neustále vyvíjela nové a nové požadavky na autonomii. Oba subjekty věděly dobře, že nejde ani tak o samotné SdP, jako spíš o toho, kdo je úkoluje, tedy samotný Berlín. Hitler už 10. února 1938 prohlásil, že Německo nese zodpovědnost za 10 milionů Němců, žijících v sousedství, tedy ČSR a Rakouska.³⁶

24. dubna vyhlásil předseda SdP Konrád Henlein na karlovarském sjezdu 8 požadavků, v nichž požadoval úplné převzetí správy a samosprávy pod svou stranu. Česká vláda se snažila se stranou dosáhnout kompromisu, aniž by brala ohledy na Čechoslováky, žijící v Sudetech. Na Slovensku se navíc začaly projevovat autonomní sklony, jejím původcem byla především Hlinkova slovenská ľudová strana (HSĽS).³⁷

Nezvládající situaci, vláda přijala návrh britské diplomacie uklidnit napětí nestranným činitelem. Za toho byl vybrán britský lord Walter Runciman. Mise byla však už předem určena ke zkáze, protože Londýn se snažil udržovat dobré vztahy s Berlínem, a namísto na české Němce vyvíjel nátlak na Čechoslováky. Kromě toho ale Británie vyvíjela tlak na Francii, aby nezasahovala do případného konfliktu obou středoevropských zemí. Pokud by se přesto rozhodla bojovat proti Německu, nemohli očekávat pomoc od Britů. Náš nejdůležitější spojenec tedy od spojeneckého závazku odstoupil.³⁸

Poté, co rozbor zasláný Runcimanovi ho nepřesvědčil o podvratné činnosti SdP, předložila vláda a prezident ČSR plán na přestavbu celé republiky, který by vyhovoval požadavkům strany. Hitler měl však už jiné plány, a 7. září přikázal Henleinovi, aby přerušil veškeré styky s vládou a jejími jednateli.³⁹ Ve svém projevu z 12. září podnítil sudetské Němce, aby vyvolali puč proti svým československým spoluobčanům. Puč trval 5 dní a vyžádal si desítky obětí na

³⁶ tamtéž, s. 104

³⁷ tamtéž, s. 105

³⁸ tamtéž, s. 106

³⁹ tamtéž, s. 107

obou stranách. Mezitím došla Runcimanova mise k závěru, že krize nemá řešení bez plebiscitu v oblastech, kde žijí čeští Němci. S Hitlerem začal vyjednávat britský premiér Chamberlain, který se mu snažil nabídnout řešení. Po neúspěchu se Neville musel poradit s francouzskými vyslanci a Runcimanem. Došli k závěru, že Říši budou vydány oblasti s více než 50 % Němců. I když Francie ujišťovala Čechoslováky, že jim v případě konfliktu pomůže, 15. září rozhodlo Stálé kolegium národní obrany, že pomoc srdci Evropy není možná.⁴⁰ Po odmítnutí návrhu Británie a Francie se čs. vláda dostala pod palbu nejen ze strany spojenců, ale i domácích obyvatel, kteří vyžadovali vojenský zásah proti Německu. Po krachu jednání ostrovního království s Třetí říší sdělili spojenci, že nemůžou zabránit mobilizaci vojenských sil. To si vláda vyložila jako souhlas a pozdě v noci 23. září ji zahájila.⁴¹ Ačkoliv mobilizace proběhla vzorně a s nadšením ze strany civilistů a vojáků, Beneš chápal, že izolovaná válka s Hitlerem by je nikam neposunula.

Vůdce třetí říše, britský premiér, francouzský předseda vlády Édouard Daladier a italský vůdce Benito Mussolini se setkali 29. září v Mnichově, kde podepsali smlouvu o odstoupení hranice ČSR Německu, Polsku a Maďarsku. Nejvyšší vojenští představitelé Československa uznali, že je situace bezvýhodná, a odvolali mobilizaci. Povolání vojáci a záložníci se vraceli do svých domovů zklamáni, a i na obyvatelích byl vidět smutek z ustoupení nepříteli.

⁴⁰ tamtéž, s. 119

⁴¹ tamtéž, s. 121

2. Československá armáda

2.1 Vznik a první léta armády

Před vznikem plnohodnotné armády nového státu muselo Československo bránit své nové území pomocí dobrovolníků. Hlavními členy těchto skupin byly především členové tělocvičného družstva Sokol. Ostatně, do čela Výboru národní obrany, který měl sloužit jako dočasný nejvyšší vojenský orgán, byl zvolen Josef Scheiner, starosta obce sokolské. Ve stejnou dobu bylo v Praze zřízeno zemské vojenské velitelství, které mělo mít pod kontrolou všechny dosavadní ozbrojené jednotky v zemi. Do jeho čela se postavil bývalý rakouský podmaršálek Jan Diviš. Výbor národní obrany skončil svou činnost 15. listopadu 1918 a zemské vojenské velitelství o měsíc později. Na jejich místa nastoupilo ministerstvo národní obrany.⁴²

První čs. armáda byla budována podle branných zákonů z dob Rakouska-Uherska, jen modifikovaných tak, aby fungovaly v novém státě. Vznik armády byl zakotven již v samotné ústavě, podle níž byl vrchním velitelem vojsk prezident republiky, který měl taktéž rozhodovat v některých důležitých vojenských věcech.

Kvůli změně struktury nového státu byly zrušeny staré, rakouské sborové systémy. Jejich nepraktičnost se především projevila tím, že na Slovensku a Moravě zasahovaly do území cizích států, a staly se tak nepoužitelnými. Nahradily je zemské oblasti se zemskými vojenskými velitelstvími. První ZVV bylo zřízeno v Praze, následovalo ZVV pro Moravu a Slezsku v Brně, ZVV v Bratislavě pro Slovensko a konečně ZVV v Užhorodě pro Podkarpatskou Rus.⁴³ Dočasně také fungovaly v zemi tzv. vojenské inspektoráty, které měly na starost organizaci armády. Do jejich působnosti spadala okresní velitelství.⁴⁴

Brzy po vzniku prvních vojenských útvarů na našem území musely tyto jednotky prokázat svou vojenskou kompetenci v bojích o nově získaná území. Nejprve to bylo na hranicích Čech a Moravy na konci roku 1918. Zde německá většina požadovala vznik samostatného státního útvaru, nezávislého na nově vzniklém Československu. 29. října se sešli němečtí poslanci z Čech a proklamovali vznik provincie Deutscheböhmen, následujícího dne rakousko-němečtí poslanci vyhlásili provincii Sudetenland na severu Moravy. Konečně 3. listopadu se vytvořila separatistická provincie na jihu Moravy Deutschsüdenmähren, a na Šumavě

⁴² BÍLEK, Jiří, Vojenské dějiny Československa (1918-1939), 3. díl, s. 24

⁴³ tamtéž

⁴⁴ tamtéž, s. 27

(Böhmerwaldgau).⁴⁵ Plán separatistů nakonec zkrachoval na předpokládané pomoci od Německa a Rakouska, která nepřišla. Němečtí podnikatelé se vlivem spartakovské revoluce v Německu a znárodnování raději přikláněli k nově vzniklé republice. Politici však dále prosazovali svou ideu autonomního německého území. Důležité budovy a objekty byly během tohoto nestabilního období hlídány Volkswahrem, které byly i přes svou spontánnost dobře ozbrojené.⁴⁶ Tyto separatistické útvary byly zlikvidovány v průběhu listopadu 1918 a začátkem 1919.⁴⁷

Slovensko bylo druhým problémem nově vzniklého státu. O území se zajímal maďarský premiér Mihály Károliy. Před Versaillskou mírovou konferencí a ustanovením Trianonské smlouvy Československo získávalo svoje nové území tak, že ho postupně obsazovalo. Stejně postupovaly i maďarské jednotky, což vedlo k několika střetům obou armád. Maďaři byli ve větší vojenské převaze. Vzhledem k nedostatečné výzbroji a neznalosti terénu bylo nutné, aby zpočátku čs. armáda improvizovala. O celé situaci řekl náčelník štábu František Bartoš: *Na jednu věc nesmím zde zapomenouti, která se zdá každému laikovi snad malicherností, která má ale důležitost ohromnou pro každé válčení, pro každého sebemenšího vůdce a která nám scházela: mapa Slovenska.* Na pomoc přicházely různé dobrovolnické jednotky, mj. i z Uherského Hradiště, kde se zformulovala Garda slovenskej svobody, později První pluk Slovenskej svobody.⁴⁸ Ukončení bojů na Slovensku proběhlo 29. ledna 1919. Celá akce si nakonec vyžádala méně životů a ztrát, než se předpokládalo. Radikální slovenské a maďarské jednotky byly odzbrojeny.⁴⁹

Nešlo však o konec bojů na Slovensku. Do bojů vstoupila československá armáda s Maďarskem v průběhu jara 1919 znovu. Maďarsko se dále snažilo udržet Slovensko v rámci Uherska, třebaže už ČSR byla mezinárodně uznána.⁵⁰ 12. března byl podepsán zákon o správě Maďarska nad Tóthországghu – Slovenskou zemi. Zemi si však koaliční vláda Berinkeyova nedokázala udržet, a tak nakonec padla a byla nahrazena vládou socialistických demokratů. Komunisté a socialisté se sloučili do jedné strany a dali vznik Socialistické straně. Novým vládním orgánem se stala Revoluční vládní rada a 21. března vznikla Maďarská republika rad.⁵¹ Situace se stala neudržitelnou, a útok na Maďarsko byl zahájen 7. dubna. Slovensko mělo být znovuobsazeno

⁴⁵ tamtéž, s. 31

⁴⁶ tamtéž

⁴⁷ tamtéž, s. 36

⁴⁸ tamtéž, s. 41

⁴⁹ tamtéž, s. 49

⁵⁰ tamtéž, s. 60

⁵¹ tamtéž, s. 61

spolu s Podkarpatskou Rusí. Zatímco Československá armáda měla převahu v počtu mužů, Maďarská měla výhodu ve výbavě.⁵²

Po obsazení území maďarskou armádou ustavovaly Maďaři nová opatření diktatury proletariátu. Do čel obcí se postavila direktoria, sestavená z dělníků a rolníků, která řídila celý život na vesnici.⁵³ Po doporučení z Moskvy udělilo Maďarsko Slovensku právo na sebeurčení a vznikla tak Slovenská republika rad. Maďarská vláda ji vyhlásila 16. června 1919. Byly prosazovány dále způsoby vlády diktatury proletariátu, znárodnování soukromých podniků a likvidace buržoazie, nikoliv ale fyzicky. Na území SRR vznikala i slovenská rudá armáda.⁵⁴ Trvání SSR však bylo krátké a po varovných zásazích Dohody a jednání s ČSR skončila 30. června. I když se Maďaři domnívali, že jde jen o dočasný ústupek, po nátlaku rumunské armády skončila i MRR 1. srpna téhož roku.⁵⁵ Na obou stranách byly tisíce obětí a ukončení konfliktu úplně nevyřešilo problematiku maďarské hranice.

Poslední boje v začátku vzniku republiky byly na hranicích Slezska, konkrétně o silně průmyslové Těšínsko. 5. listopadu 1918 byla mezi oběma státy podepsána dohoda o demarkační linii, která však neměla být věčná. Rozkaz k obsazení oblasti vydala Praha 19. ledna, a začala 23. ledna 1919.⁵⁶ Poláci byly zpočátku v nevýhodě, i když jejich síla postupně narůstala. 27. ledna bylo Těšínsko definitivně obsazeno, boje ale neskončily. Tak se stalo až 30. ledna, kdy byl obsazeno Skócow. 1. února bylo podepsáno příměří. Vojenské jednotky zůstaly v Těšínsku až do 26. února.⁵⁷

Armáda musela zasahovat i uvnitř republiky, při nepokojích 4. března 1919. Při nich armáda zasahovala proti německým obyvatelům, kteří protestovali proti zákazu účasti voleb do Vídeňského shromáždění.⁵⁸ Na několika místech došlo ke krvavým střetům mezi armádou a obyvatelstvem, někde si dokonce vyžádaly i lidské životy. K největší tragédii došlo v Kadani, kde se němečtí obyvatelé pokusili sundat český prapor na radniční věži. Na to vojáci, kteří prapor hlídali, nečekaně zahájili palbu do davu. Na zemi zůstalo 25 mrtvých, včetně několika žen. Celkově si tyto konflikty po celé republice vyžádaly životy 54 lidí, za oběť padly konfliktům i ženy a děti. Ačkoliv šlo o výjimku v jednání ČSR s pohraničním, byly tyto konflikty používány jako argument proti republice některými německými stranami na

⁵² tamtéž, s. 70

⁵³ tamtéž, s. 71

⁵⁴ tamtéž, s. 72

⁵⁵ tamtéž, s. 75

⁵⁶ tamtéž, s. 50

⁵⁷ tamtéž, s. 53

⁵⁸ HÁJKOVÁ, Dagmar a HORÁK Petr. *Republika československá 1918–1939*, s. 40

zformování samotného německého útvaru na území Československa.⁵⁹ V oběžníku z 13. března 1919 ministerstva vnitra lze vyčíst, že ve většině případů bylo toto použití zbraní nutné, ne ale v případě Kadaně. *Křik, hrožení pěstmi, zpívání a výstřely do vzduchu nejsou důvodem k útoku vojáků na dav. Ten může v nejkrajnějším případě povolit pouze asistenční důstojník.*⁶⁰

I když by se mohlo zdát, že šlo o spontánní demonstrace, nově vzniklé ministerstvo národní obrany bylo jiného názoru. Podle jeho zprávy z 11. března 1919, označené jako Důvěrné! a Velmi nutné! existovala velmi rozvětvená, již dobře pokročilá, s německou a rakouskou vládou spolupracující organizace. Ta používala všech agitační a propagačních prostředků, aby uměle vyvolala nepokoje, které by docílily odtržení zněmčeného území.

Jako hlavní viníky těchto demonstrací jsou ve spise uvedeni studenti, kteří se shromažďují v organizacích, vzniklých na základě zasedání jakéhosi zemského sněmu. Dále je popisována struktura, fungování a možné přijetí členů do této tajné organizace. Ve stejném dokumentu se píše i o organizaci Befreiungskomitee, která kromě štvavé agitace zařizuje ilegální přechody Němců přes hranice do Čech, aby mohla sestavovat domobrany. V závěru je uveden výčet 14. bodů, jak s touto organizací bojovat.

2.2 Československá armáda v době míru

Po vzniku československé republiky se muselo řešit, jak bude armáda nového státu vypadat. Řešilo se, jestli bude stálá nebo miliční, či jak definovat její charakter. Dále se uvažovalo, jak spojit nově založenou armádu s československými legiemi v sourodý celek. Na těchto debatách se významnou měrou podíleli Tomáš Garrigue Masaryk a Edvard Beneš.⁶¹ Především pak Masaryk prosazoval vznik demokratické armády – takové, která by demokracii bránila, byla by její součástí a požadovala její duchovní obrodu.⁶² Nakonec se rozhodlo, že Československo bude mít stálou armádu.⁶³

Počet vojáků v armádě ČSR byl překvapivě velký, alespoň v rámci střední Evropy. Po skončení války nesmělo mít Německo více než 100 000 mužů v pěchotě. Stejně jako náš severozápadní soused byli ale takto postiženi i naši sousedé z jihu. Rakousko smělo mít do 35 000 vojáků, Maďarsko pak 30 000. Kromě toho nesměly mít obrněná vozidla, vojenské

⁵⁹ tamtéž

⁶⁰ tamtéž

⁶¹ KOLDINSKÁ, Marie, Válka a armáda v českých dějinách: sociohistorické črty, tamtéž, 2008.s. 141

⁶² tamtéž, s. 145

⁶³ tamtéž

letectvo, děla směla mít ráží maximálně 105 mm, byla zakázány bojové plyny. Německo mělo ještě jedno tvrdé omezení, muselo zrušit svou ponorkovou armádu.⁶⁴

Československo mělo mezi 150 000 – 160 000 muži, tedy skoro stejně, jako všechny tři armády dohromady.⁶⁵ Armáda byla rozdělena na:

1. Zbraně
2. Služby

Pod zbraně spadala:

- a) pěchota (12 divizí)
- b) dělostřelectvo (45 pluků)
- c) letectvo (3 pluky)
- d) jezdeckvo (3, později 4 brigády)
- e) ženijní vojsko (5 pluků)
- f) telegrafní vojsko (1 pluk)

Služby se dělily na zbrojní, zdravotní, intendantní aj.⁶⁶

Hlavní silou armády byla pěchota. Do její výzbroje patřila puška, lehký kulomet, pistole, minomety a pěchotní kanon.⁶⁷ K pěchotě patřil i pluk útočné vozy. Tehdy šlo o tanky a obrněné vlaky. Tanky měla armáda pouze lehké, a vlaky působily dost archaicky, ve 2. sv. válce je používaly pouze Rusové. Pod pěchotu patřila i Hradní stráž.⁶⁸

Armáda se oficiálně nazývala branná moc a byla budována dle zákona č. 193/1920 Sb. Dle povolávacího systému se členila na:

- aktivní armáda (mírová armáda)
- I. záloha (osoby v záloze do 40 let)
- II. záloha (osoby v záloze nad 40 a do 50 let)⁶⁹

⁶⁴PAVLICA, Tomáš: Československá armáda v době Mnichova, s. 2

⁶⁵tamtéž, s. 3

⁶⁶NOLČ, Jiří: Československá armáda za 1. republiky, s. 6

⁶⁷ tamtéž, s. 7

⁶⁸ tamtéž

⁶⁹ tamtéž, s. 8

Mírová armáda se skládala z vojenských útvarů, vyšších velitelství, vojsková tělesa, vojenské ústavy, vojenské úřady, a velení. Velení se skládalo z:

- Prezidenta republiky
- Vojenská kancelář prezidenta republiky
- Ministerstvo národní obrany
- Hlavní štáb branné moci
- Generální inspektorát vojska⁷⁰

V rámci armády byl také důležitý branný zákon, pod nějž spadala branná povinnost. Příslušela všem osobám mužského pohlaví, které byly státními občany ČSR nebo byly na jejím území trvale usedlé a nemohly prokázat jinou státní příslušnost. Počínala 20. rokem jedince a končila dosažením 50. roku. Dětila se na povinnost odvodní a služební. Odvodní povinnost spočívala v závazku se dostavit před odvodní nebo přezkoumací komisi a podstoupit vyšetření. Do armády mohl muž vstoupit i dobrovolně, musel ale být starší 17 let.

Do branného zákona spadala i mobilizace. Podle ní měla být mírová armáda učiněna pohyblivou a doplněna na válečný stav. Mobilizaci nařídil prezident po slyšení vlády a záložníci se museli do 24 hodin dostavit ke svému útvaru. Mimo to bylo možné učinit i mimořádné povolání zálohy v době míru.⁷¹

2.3 Československá armáda v době ohrožení republiky a v roce 1938

Dne 1. prosince 1932 byl narychlo zřízen Armádní poradní sbor, který měl na přestavbu armády dohlížet, a 6. října byla 1933 zřízena Nejvyšší rada obrany státu. Podle nich měl být počet divízi navýšen na 17 a k nim připojeny některé rychlé divize.⁷² Povinná vojenská služba se prodloužila na 2 roky. Novým náčelníkem hlavního štábu se stal armádní generál Ludvík Krejčí, který nahradil nevyhovujícího Jana Syrového, jenž se stal generálním inspektorem armády.⁷³

Nové reformy v armádě však šly mnohem dál. Podle plánu z roku 1935 se měla rozdělit na mírovou a válečnou. V případě mobilizace se počítalo, že do zbraně nastoupí 600 000 mužů.⁷⁴

⁷⁰ tamtéž, s. 9

⁷¹ tamtéž, s. 12

⁷² EMMERT, František, Mobilizace 1938: chtěli jsme se bránit!, s. 22

⁷³ ŠRÁMEK, Pavel, s. 21

⁷⁴ STRAKA, Karel, s. 36

Toto číslo bylo při mobilizaci téměř dvojnásobné, celkem mohlo na obranu země nastoupit 1 128 010 vojáků.⁷⁵

Od roku 1935 začala urychlená výstavba hraničního opevnění, především pak na hranicích s Německem a v rámci nich vznikaly elitní hraničářské pluky.⁷⁶ Ty se ovšem nakonec ukázaly jako zbytečné, neboť v březnu 1938 proběhl anšlus Rakouska, takže se Československo ocitlo v ohrožení z jižní hranice.

Do roku 1933 jsme byli ve výrazném nedostatku techniky. Ačkoliv jsme zdědili po Rakousku-Uhersku mnoho továren, ze zbrojních to byla jen jedna, Škodovka v Plzni. Francouzské armádní velení navrhovalo, abych ČSR kupovalo výzbroj od nich, to vláda ale odmítla. Namísto toho začala stavět domácí podniky – tři na ruční a lehké zbraně, šest na obrněná vozidla, osm na letadla a řadu menších továren na vojenské doplňky, jako optiku, padáky a palubní přístroje.⁷⁷ I přesto československá armáda nebyla dobře technicky vyzbrojena. Důvodem bylo mj., že po dlouhou dobu místo ministra národní obrany drželi agrárníci, kteří protlačovali nákup koní od spolustraníků⁷⁸. Teprve po nástupu Hitlera se začal arzenál armády rozrůstat.

21. května proběhla částečná mobilizace, ale tento den byl povolán jen jeden ročník záloh a specialisté. V létě se postupně povolávaly další ročníky a před konečnou mobilizací všech vojáků byl početní stav mírové armády 380 000 mužů.⁷⁹

Armáda měla v týden mobilizace 42 divizí, 32 z nich byly pěší. Letectvo mělo připraveno 23 stíhacích jednotek, 16 pozorovacích, 13 bombardovacích jednotek, 6 průzkumných letek a 2 stíhací skupiny. K boji bylo připraveno 650 letounů.⁸⁰ Velení čs. armády se usídlilo v zámku Račicích u Vyškova.

Jaký byl přesný plán československé armády na obranu státu před útokem nacistického Německa není jisté. Dokument, který zachycoval popis vojenské akce, někdo spálil krátce před příjezdem nacistických vojsk do Prahy.⁸¹ Z toho, co víme, a co se dochovalo ze zápisků nižších velitelství, známe přesné rozmístění všech vojenských složek po hranicích naší země. Známe také rozmístění motorizovaných a tankových sil, pluků, protitankových kanonů a děl. Po celé zemi rozmístil generální štáb 4. armády, kterým veleli armádní generálové. Tyto vojenské útvary se sestávaly z pěších divizí a letek. První armáda, která byla nejpočetnější, ne ale nejsilnější, měla navíc tankový prapor. Kromě toho mělo vrchní velitelství ještě jednu náhradní

⁷⁵ tamtéž, s. 120

⁷⁶ EMMERT, František, s. 30

⁷⁷ PAVLICA, Tomáš, s. 4

⁷⁸ tamtéž, s. 5

⁷⁹ tamtéž, s. 6

⁸⁰ tamtéž, s. 7

⁸¹ tamtéž, s. 9

armádu. Nejzranitelnějším úsekem byly hranice s Rakouskem, které ČSR nestihlo dodatečně opevnit. Kvůli tomu musel být vypracován plán, jak porazit německého souseda z jihu. K tomu měla sloužit 4. armáda, ze všech nejsilnější. Na Moravě mělo pravé křídlo proniknout do anektovaného Lince a obsadit jej bez větších obtíží. Střed a levé křídlo by poté zničilo rakouskou armádu, která byla podstatně slabší než německá. Operaci na jihovýchodě Moravy by povedl gen. Lev Prchal.⁸²

3. Armáda v Uherském Hradišti

3.1 Armáda v Uherském Hradišti před vznikem Československa

Když se podíváme zpátky do historie města, zjistíme, že válka byla jedním z důvodů pro jeho založení. Král Přemysl Otakar II. se v roce 1257 obával vpádu divokých Kumánů na české území. Proto okolo města už roku 1319 vyrostly první opevňovací zdi.⁸³ V roce 1342 byly vylepšeny ještě kamennou zdí podél řeky Moravy.

Jako ve většině měst, i v Uherském Hradišti byla vojenská povinnost vázána na každý dům – každý měšťan byl členem místní vojenské posádky. Ti bohatší si zbroj kupovali sami, ti chudší ji dostávali z městské zbrojnice. Do posádky se také najímali žoldněři, většinou zchudlí šlechtici, kteří si takto chtěli vydělat peníze. Zbraně místní posádky byly tradiční – kuše, samostříly, nablízko pak kopí nebo halapartny. Výrobu obstarávaly místní cechy.⁸⁴

Osádka se významně osvědčila při husitských bojích na Moravě, kdy dokázala ubránit město od kališnické hrozby. Opět se osvědčila při bojích Jiřího z Poděbrad se svým zetěm Matyášem Korvínem, když malá městská posádka odrazila útok 15 000 vojáků. Matyáš město nikdy nedobyl a za to si od něj vysloužilo respekt. Za svou odvahu nakonec dostalo do znaku hrad a rytíře s mečem na hradbách.⁸⁵

Boje v 15. století změnilы výzbroj městské posádky. Po válce s Uhry mělo město těžká obléhací děla a každá domácnost mezi dvěma až sedmi zbraněmi.⁸⁶ Ve zbrani se posádka cvičila za hradbami směrem ke Starému Městu. Ozbrojené měšťanstvo a královské vojsko podporovaly od roku 1610 dvě stavovské pěchoty. Po porážce stavovského povstání v roce 1621 zřídil

⁸² tamtéž, s. 9

⁸³ ČOUPEK, Jiří, *Vojsko v Uherském Hradišti*, str. 7

⁸⁴ tamtéž, s. 8

⁸⁵ tamtéž

⁸⁶ tamtéž, s. 9

Ferdinand II. ve městě pravidelnou armádu, která měla být základem mezinárodní síly monarchie a která měla být schopna potlačit radikální revoluční síly. V době třicetileté války stál v čele městské vojenské posádky nejprve Diego Sebastian Massen a poté Gerhard Grüther.⁸⁷ Od konce 17. až do začátku 18. století docházelo k přestavování a zdokonalování místních hradeb. Jejich konečná fáze však dlouho nevydržela, protože hradby v roce 1782 nechal císař Josef II. strhnout, a zrušil pevnost.

Armáda byla ubytována v měšťanských domech nebo jí město některé budovy darovalo. Zbrojnice zbudována v. r. 1726 se po zrušení pevnosti přeměnila na skladiště a vojenský materiál byl převezen do kaple sv. Rocha nad Mařaticemi.⁸⁸

I když ve městě sídlila stálá armáda, měšťanů se pořád dotýkaly některé vojenské povinnosti, například ustavování hlídek, ubytování vojáků a poskytování zásob. Během bojů u Slavkova v. r. 1805 osídlily město dva pluky. V průběhu prusko-rakouské války v. r. 1866 se z Hradiště stal důležitý zásobovací uzel, jehož součástí bylo mimo jiné dobytčí depo. Po porážce Rakouska u Sadové se do města přesídlily některé důležité vojenské úřady.⁸⁹ V roce 1883 byl městu natrvalo přidělen prapor pěšího pluku č. 81 z Jihlavy. S místními obyvateli vycházeli vojáci dobře a obě skupiny si byly nápomocné. Roku 1905 prapor z města odešel. Na jeho počest město uspořádalo slavnostní rozloučení.⁹⁰

Během 1. světové války vznikla ve městě nemocnice. Ačkoliv měla polní charakter, byla velmi dobře vybavena a po válce fungovala dále jako zemská nemocnice, která byla dále rozšiřována.⁹¹ Válka si vyžádala život 434 občanů, ať už jako vojáků na straně Legií nebo Rakouska-Uherska či těch, kteří zahynuli na válečné útrapy mimo frontu.⁹²

⁸⁷ tamtéž, s. 10

⁸⁸ tamtéž

⁸⁹ tamtéž, s. 12

⁹⁰ tamtéž, s. 13

⁹¹ ČOUPKOVÁ, Jaromíra, Uherské Hradiště, str. 41

⁹² ČOUPEK, Jirí, Vojsko v Uherském Hradišti, s. 13

3.2 Vojenská posádka v Uherském Hradišti po vzniku Československé republiky

Víme, že ačkoliv v Uherském Hradišti nebyla stálá armáda, bydleli zde a působili důstojníci, což lze vyčíst z žádosti jednoho z místních staničních velitelů (který svou žádost orazítkoval ještě rakouským razítkem).

Legionářů bylo na Uherskohradištsku 1484, nejvíce v Uherském Hradišti, kde jich bojovalo 116. Padlo jich 80, nejvíce pocházelo z Uherského Brodu.⁹³

Dle dopisu národnímu výboru v Brně lze konstatovat, že v Uherském Hradišti působili jako dobrovolní hlídači mimo jiné i sokolové, kteří hlídali např. nádražní stanici.

Podle přípisu československého zemského velitelství v Brně mělo být v Hradišti ubytováno plukovní velitelství a prapor pěchoty. Pro prapor měly být umístěny místnosti v kasárnách, obývané 27. plukem v kasárnách a pro velitelství rodinné domy.

Kolik obyvatel města padlo na frontě není přesné známo. Uvádí se, že to bylo 215 osob, na straně Rakouska-Uherska i na straně legií.⁹⁴ Mezi nimi i Petr Möller a Vlastimil Matura, kterým poté byla odhalena památní deska na budově místního gymnázia.⁹⁵

Hradiště mělo zpočátku s vytvářením nové posádky problémy. Když chtěli převzít vojenský oddíl, který byl v městě ustanoven, ten se rozprchl, a spolu s ním i dezertéři z rakouské strany, kteří netoužili pro další službě. Pokoj ve městě tedy zajišťovali sokolové, dokud nevznikly první stálé vojenské útvary. Těch bylo během prvních let několik. Později buď zanikly nebo jejich vojáci splynuly s 27. pěším plukem.

Prvním řádným vojenským útvarem byl již zmiňovaný Útvar pro Slovensko, bojující proti maďarské rozpínavosti. Dále Uherskohradištský prapor Slovácké Brigády z Hodonína, 7. pěší divize v čele s Kroupou, 2. letecká setina Spad, používající mařatické polní letiště, jenž pomáhalo při monitorování maďarského konfliktu. Objekt byl sporadicky využíván až do třicátých let, občas se zde pořádaly letecké dny.⁹⁶

Protože od začátku 20. století nesídlila ve městě stálá vojenská posádka, bylo ji nutné obnovit a ustanovit tak, aby sloužila nové vzniklé československé republice. Když se v roce 1919 ptalo ministerstvo národní obrany okresních hejtmanství, jestli by chtěly mít ve svých městech vojenskou posádku, Uherské Hradiště se o ni přihlásilo.⁹⁷ Městu byl přidělen 27. pěší pluk, který vznikl unifikací z 25. střeleckého pluku domácího. Velitelství 27. pluku se zpočátku

⁹³ ČOUPEK, Jiří, Českoslovenští legionáři – rodáci a občané okresu Uherské Hradiště, 1914-1920, s. 28

⁹⁴ ČOUPEK, Jiří, Uherské Hradiště – královské město na řece Moravě, s. 281

⁹⁵ tamtéž, s. 282

⁹⁶ tamtéž, s. 285

⁹⁷ ČOUPEK, Jiří, Vojsko v Uherském Hradišti, s. 19

nacházelo v Olomouci, v září roku 1932 se přesunulo do samotného Hradiště.⁹⁸ Podléhalo velitelství 14. pěší brigády, od ledna 1938 velitelství 14. pěší divize.⁹⁹ Pluk byl rozdělen na tři prapory. První prapor se nacházel v Olomouci, druhý na Slovensku, v obci Lučenec, poté v Břeclavi, třetí opět v Olomouci. Kromě nich měl pluk i jeden náhradní prapor, nacházející se ve Valašském Meziříčí a rotu doprovodných zbraní. Všechny tyto útvary se během třicátých let přesunuly do nového sídla velitelství pluku Uherského Hradiště, kromě náhradního praporu, který se do Hradiště přesunul už v roce 1920.¹⁰⁰

Součástí pluku byly dále:

- hospodářská správa
- technická správa
- pomocná rota
- technická rota
- plukovní hudba¹⁰¹

Prvním velitelem posádky byl podplukovník František Paleček, posledním plukovník Antonín Ingr.¹⁰²¹⁰³

Původně 27. pluk sídlil po školách a na Staré radnici, to však nevyhovovalo ani městu ani armádě. Byly proto zřízeny kasárny, o jejichž pozemky se museli Hradišťané dohadovat s mařatickými singularisty.¹⁰⁴

Příjezd posádky do města 18. září 1932 byl spojen se slavnostním uvítáním, kterého se zúčastnili zástupci spolků, škol i úřadů. 25. září proběhla slavnost, při které byly pluku odevzdány klíče od kasáren. Následovalo několik projevů, mezi nimi i starosty Uherského Hradiště Metoděje Garlíka a velitele pluku plukovníka Josefa Zmeka.¹⁰⁵ Poté mužstvo vykonalo slavnostní přehlídku a vybraní hosté navštívili kasárny a prohlédli si jejich interiér.

⁹⁸ FIDLER, Jiří a SLUKA, Václav: Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920-1938, 495

⁹⁹ tamtéž

¹⁰⁰ tamtéž

¹⁰¹ FIDLER Jiří a SLUKA, Václav, s. 495

¹⁰² tamtéž

¹⁰³ Antonín Ingr byl v duchovním příbuzenství s generálem Jan Sergějem Ingrem. Významný český armádní generál, legionář a odbojář byl **kmotrem** Antonínovy dcery, kterou byla Dana Zátopková, česká oštěpařka a manželka běžce Emila Zátopka. („Encyklopedie dějin města Brna". 2004. Text. Irena Loskotová. 2004. https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=15652)

¹⁰⁴ Sdružení, která vznikala především na Moravě a sdružovala jednotlivce (sedláky a domkáře), kteří měli ve vlastnictví lesy, zakoupené od města, a o které se staraly. Taková sdružení dodneška existují, a jejich vznik se datuje zpátky do 70. let 19. století, kdy Moravský zemský výbor schválil rozprodávání lesních území, patřících obcím, rolníkům. Dodnes existují, například v Nedakonicích nebo ve Vsetíně, v Mařaticích nebo Hradišti však už nikoliv. (www.singulariste.estranky.cz - Historie". b.r. Viděno 2. květen 2020.

<https://singulariste.estranky.cz/clanky/historie.html>.)

¹⁰⁵Kronika města Uherské Hradiště I., s. 367.

Pro vojáky město uchystalo slavnostní oběd. Odpoledne proběhl v parku koncert plukovní kapely a den byl zakončen taneční zábavou.¹⁰⁶

Jedním z problémů nové posádky ve městě bylo nedostatečné zázemí. Proto městská rada rozhodla o výstavbě nových kasáren. Podle plánů z roku 1929 mělo být kromě kasáren vybudováno i několik desítek bytů pro důstojníky a rotmistry.¹⁰⁷ Celá stavba se ale dlouho projednávala. Konečně se roku 1930 rozhodlo, a výstavba kasáren mohla být zahájena. Podle plánu probíhala ve dvou fázích. První etapa stavby kasáren skončila v září 1932¹⁰⁸ a nové budovy nesly jméno po zakladateli města Přemyslu Otakarovi II. Druhá část začala v roce 1936 a dokončena byla až v roce 1939.¹⁰⁹ První etapa zahrnovala výstavbu ubytoven především pro mužstvo a skladišť pro palivo, druhá ubytování pro důstojnictvo a sklady na výzbroj. Celkem nové kasárny stály skoro 23 milionů Kčs, a to ještě bez některých vodovodních potrubí, jejichž výstavba se protáhla až do válečných let.¹¹⁰ Výstavba budov spojila architektonicky Hradiště s obcí Mařatice.¹¹¹

V Uherském Hradišti se v roce 1923 zřídilo Doplnovací okresní velitelství. Existovalo zde do roku 1939. Úkolem toho úřadu byla zajišťovat evidenci branců, gážistů ve výslužbě a vojáků v záloze v politických okresech Hodonín, Kyjov, Uherské Hradiště a Uherský Brod. V jeho čele se vystříдалo postupně pět velitelů, posledním pak Ladislav Večeřa.¹¹²

3.3 Konflikty armády ve městě

Celkově lze říci, že místní posádka vycházela s obyvatelstvem v dobrém. Projevovalo se to jednak účastí armády na akcích pořádaných městem, dále působením členů v městských úřadech nebo jejich pomocí při různých neštěstích. Pokud se s někým armáda dostávala do konfliktu často, pak šlo o propagátory komunistického hnutí.

To, že takto vojáci zasahovali proti bolševicky smýšlejícím vojákům nebo těm, kteří s myšlenkou sympatizovali, lze pochopit z toho, že armáda byla stavěna v duchu demokratickém. Masaryk chtěl dle svých slov chránit české vojsko před *chaosem, anarchismem a*

¹⁰⁶ ČOUPEK, Jiří, *Vojsko v Uherském Hradišti*, s. 19

¹⁰⁷ *tamtéž*, s. 20

¹⁰⁸ *tamtéž*

¹⁰⁹ *tamtéž*, s. 21

¹¹⁰ *tamtéž*, s. 22

¹¹¹ ČOUPEKOVÁ, Jaromíra, *Uherské Hradiště*, s. 42

¹¹² ČOUPEK, Jiří, *Vojsko v Uherském Hradišti*, s. 23

*bolševismem.*¹¹³ Podle něj také má být československý voják *připraven i mravně ve shodě s demokratickým duchem armády, která není imperialistická, ale chce se nepoddajně bránit.*¹¹⁴

Příkladem takového prokomunistického vojáka, který se profiloval v armádě v Hradišti, byl neznámý poddůstojník, označený za vyškoleného bolševika. Mezi vojáky agitoval na přelomu let 1918/1919 v době, kdy Uherskému Hradišti nebyla přidělena stálá posádka. Po dobu svého působení agitoval mezi dobrovolníky o potřebě spojení Čechů, Slováků a Maďarů, vojáků, rolníků a dělníků. Dokonce se mu podařilo utvořit početnou skupinu vojáků, která zabezpečovala shromáždění dělnické organizace. Tato jednotka v přibližném počtu dvou rot byla po zmíněném mítinku odzbrojena, zatčena a rozdělena do jiných vojenských útvarů.¹¹⁵ Dále to bylo v roce 1921, kdy se Československem prohnala vlna protestů, které vystoupily na podporu prosincové stávky dělníků. Příležitost zviditelnit se a pokusit se ovládnout uherskohradišťskou radnici se projevila i na Slovácku.

Lokální pobočka radikálního křídla Československé sociálně demokratické strany dělnické měla plán na převzetí moci v Uherském Hradišti. Ten se však neuskutečnil, protože jeden z organizátorů, starosta Jalubí Bohuslav Grebeníček,¹¹⁶ byl zatčen, a byly u něj nalezeny poznámky k celé akci.¹¹⁷ Přesto se alespoň uspořádal protestní průvod na podporu stávkujících v jiných částech jižní Moravy. Průvod krácel od Starého Města do Hradiště a když přecházel přes most, zastavila jej vojenská hlídka, která na něm byla kvůli němu rozestavěna. Protože ale protestujících bylo příliš, nechala je projít. Pokusila se zadržet malý průvod, který se od pochodu oddělil, ale bezvýsledně.¹¹⁸ Kromě armády byli proti stávkujícím posláni i místní sokolové, v čele s Martinem Janíkem,¹¹⁹ kteří do své výzbroje dostali mj. i kulomet. Celkem bylo vyzbrojeno 115 členů tělovýchovného spolku. Důvodem k tomuto ozbrojení bylo, že se místní politický okrsek obával, že na puč nebude četnictvo ani vojenské jednotky stačit.¹²⁰

I jinak se vyčlenila uherskohradišťská posádka proti komunistům. Například vyšetřováním Čeňka Švendy, který nechal vyfotografovat skupinu vojáků s portrétem Karla Marxe, šíření brožury *Dělníci a rolníci ve zbrani*, která se dostala i mezi vojáky.¹²¹

¹¹³ MALYPETR, Jan, *Armáda a národ*, s. 45

¹¹⁴ *tamtéž*, s. 49

¹¹⁵ ČOUPEK, Jiří, *Vojenská posádka v Uherském Hradišti*, s. 24

¹¹⁶ Ačkoliv se podobnost může nabízet, nejde o otce neslavně proslulého dozorce v uherskohradišťské věznicí Aloise Grebeníčka, třebaže se oba narodili a bydleli v obci Jalubí. Skutečným otcem Aloise Grebeníčka byl Alois Grebeníček a Josefa Grebeníčková. („Encyklopedie dějin města Uherské Hradiště“. b.r. Text. Viděno 3. květen 2020. https://encyklopedie.mesto-uh.cz/home-muh/?acc=profil_osobnosti&load=686.)

¹¹⁷ *Kronika města I.*, f. 232.

¹¹⁸ NEKUDA, Václav, *Uherskohradišťsko*, s. 274

¹¹⁹ *Kronika*, s. 233

¹²⁰ *tamtéž*, s. 232

¹²¹ ČOUPEK, Jiří, *Vojenská posádka v Uherském Hradišti*, s. 24

4. Příprava Uherskohradištska na válku

4.1 Odvody do armády

Jako odvodem povinných jedinců bylo ustanoveno průběžně ve 30. letech několik stovek jedinců. Šlo o muže, kteří se narodili v určených 3 letech a kteří byli v době, kdy začala vojenská povinnost, staří buď 18, 19 nebo 20 let. Povinnost k odvodu se oznamovala vyhláškou, vyvěšenou na veřejnosti. Dle vyhlášky se měli muži dostavit k městskému úřadu svého trvalého bydliště. Jedinci měli povinnost se hlásit k odvodu rok předtím, než do vojenské povinné služby mohli nastoupit. Pokud se vytvořil seznam odvedenců již pro předchozí rok odvodu, nemusel se vytvářet nový, musel však být doplněn nově přidaným ročníkem (např. z roku 1933 se musel přidat rok 1915). Města měla seznam odvedenců poslat ten samý rok, kdy noví vojáci, dosáhnuvší 18 let, nastoupili.¹²²

Pokud bychom chtěli zprůměrovat, kolik bylo každý rok povoláno k odvodu mužů, v Uherském Hradišti by to bylo ročně v průměru kolem 30 až 35 jedinců.

Výjimka byla učiněna v roce 1937, kdy k odvodu nebyly povolány ročníky 1917.¹²³

Odvody byly nejprve pořádány v rozmezí jednoho měsíce, od 15. října do 15. listopadu.¹²⁴

Později se to změnilo, a od roku 1935 se odvody konaly vždy v březnu.¹²⁵

Když se podíváme na poslední léta před okupací republiky na odvody v Hradišti, získáme tato čísla:

Tab. 1: Počet odvedenců, kteří se narodili v mezidobí 1911–1919

Rok narození	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
Počet odvedenců	33	50	38	39	31	27	33	24	32

¹²² Seznamy branců 1931–1938, f. 2

¹²³ tamtéž, f. 82

¹²⁴ tamtéž, f. 7

¹²⁵ tamtéž, f. 80, 90

Poslední povinnost o zapsání osob k odvodu povinných přišla od okresního úřadu městské radě 17. ledna 1939. V ní se opět požaduje, aby byl sestaven seznam odvedenců, tentokrát narozených v roce 1920. Na jejich zhotovení měla rada čas až do konce května,¹²⁶ to však už nestihla. Poslední listy, které měly být tomuto zápisu věnované, zůstaly netečné. Zachovaly se však výpisy z rodných a úmrtních matrik, podle nichž se v roce 1920 narodilo v Hradišti 52 mužů, kteří zde v době odvodu trvale pobývali.

Je ovšem nutné říct, že seznamy nejsou kompletní nebo jsou chaotické. Vedle oficiálních dokumentů je zde přiloženo i hodně kancelářských listů, které vznikly při počítání odvedenců, a nešlo je považovat za oficiální listiny.

4.2 Příprava uherskohradištské posádky na válku

Posádka v Uherském Hradišti cvičila spolu s ostatními vojenskými oddíly kolem Moravské Nové Vsi a Hrušek.¹²⁷ Kvůli výcvikům hradištského pluku dokonce městská rada pronajala posádce vypuštěný rybník poblíž Mařatic.¹²⁸

Nebyla to ale jen armáda, která se starala o přípravu na válku pro civilisty. Poté, co se z obecního rozpočtu zakoupili plynové masky, tak k tomu pověřilo město tělovýchovné jednotky, místo posádky. Nejčastěji tomu bylo v menších obcích.

Rok 1938 a hrozba ze strany nacistického Německa se projevil i na činnosti místní posádky. Tento rok nastoupily do armády ročníky narozené v letech 1915, 1916, 1917 a 1918. Celkem bylo odvedeno 124 nových branců.¹²⁹ V první polovině roku 1938 byla ve městě umístěna část z Ústřední zálohy hlavního velitele, hraniční pásmo VIII., vedená Jiřím Hudečkem.¹³⁰ Jejím úkolem bylo bránit Uherské Hradiště, pokud by se Němci dostali přes hraniční pásmo na jihu Moravy.

V květnu 1938 proběhla částečná mobilizace, která měla otestovat připravenost posádky. Vojáci se osvědčili, a přivolaní záložníci byli ubytováni v různých provizorních budovách ve městě, například v Jarošovském pivovaru, hradištském sirotčinci nebo ve školách. Posádka provedla také povolání civilních vozidel a nakládání materiálu.¹³¹

¹²⁶ tamtéž, f. 148

¹²⁷ tamtéž, s. 22

¹²⁸ Zápisy městské rady, f. 72

¹²⁹ Seznam branců, f. 108

¹³⁰ ČOUPEK, Jiří, Vojenská posádka v Uherském Hradišti, s. 25

¹³¹ tamtéž, s. 26

Po odstoupení pohraničí se do města v říjnu 1938 vrátily jednotky z 27. pluku, které už nebyly na jižní hranici Československa zapotřebí. Poté proběhla demobilizace, při níž byli propuštěni všichni vojáci z náhradních praporů. Ještě před svým odchodem vybrali mezi sebou

1 034 Kčs, které věnovali jubilejnímu fondu na obranu republiky. 5. listopadu 1938 se vrátil zbytek pluku od Koryčan. Ten samý den proběhla poslední demonstrace síly a loajálnosti, kdy se na Masarykově náměstí uskutečnila slavnostní přehlídka pod vedením velitele pluku Antonína Ingra. Po 12. listopadu zůstali ve zbrani jen odvedenci narození 1917 a 1918.¹³²

Okupace nacisty 15. března 1939 znamenala konec nejen nadějí na lepší budoucnost, ale i konec místního pluku. Město obsadil 124. pěší pluk wehrmachtu, bez jakéhokoliv odporu. 17. března okupanti rozpustili zálohy 27. pěšího pluku a o měsíc později propustili brance ročníků 1917 a 1918. 31. července končí historie 27. pluku ve městě. Jeho velitel, Antonín Ingr, byl nacisty 1. září 1939 zatčen a převezen do koncentračního tábora Dachau.¹³³ Naštěstí však válku přežil a po jejím konci se vrátil do Uherského Hradiště, kde v roce 1965 zemřel.

4.3 Příprava civilistů na válečný konflikt

Hlavním cílem uherskohradištské posádky bylo kromě obrany města také výcvik civilního obyvatelstva, předvojenská příprava mládeže a příprava záložních důstojníků. Do těchto cvičení spadala také příprava na možný nepřátelský nálet. Dokonce se kvůli tomu uspořádaly v Uherském Hradišti dva cvičené útoky, v letech 1933 a 1936.¹³⁴ Při těchto cvičeních se kromě armády do akce zapojili i členové Československého červeného kříže, kteří ošetřovali zraněné a pomáhali civilistům se dostat do úkrytů. O raněné se starali i některé ženy, které prošly kurzem první pomoci.

Vedle cvičení proti náletu se také vykonávala tzv. zatemňovací cvičení. Ta probíhala ale až od roku 1938, zatímco přípravy na nálety probíhaly už od zvolení Hitlera. Principem těchto cvičení bylo, že večer, v předem vyhlášený čas pomocí vyhlášek nebo přes rozhlas, se musela zhasnout všechna veřejná osvětlení, všechna světla v domácnostech, kancelářích a továrnách. Pokud to nebylo možné, např. v případě kanceláří, které fungovaly během noční směny, musela být příslušná okna zatemněna roletou nebo záclonou.

Takovéto přípravy nebyly jen v Uherském Hradišti, ale i menších městech a vesnicích. V Uherském Brodě nejprve proběhla roku 1934 přednáška Čsl. červeného kříže a městské rady,

¹³² tamtéž

¹³³ tamtéž, s. 27

¹³⁴ tamtéž, s. 26

kteřá radila civilistům, jak se správně připravit na letecké a plynové útoky. Později byla zřizena Místní obrana obyvatelstva, spolek, který dále připravoval obyvatelstvo na případnou válku.¹³⁵ Nutnost brannosti obyvatelům vysvětlovali na přednáškách členové Sokola a Orla. V průběhu následujících let probíhalo v městě několik různých přednášek, které buď pomáhaly připravovat se civilistům na válku nebo referovaly o brannosti. Většina těchto přednášek měla hojnou návštěvnost a vstup na ně byl bezplatný.¹³⁶

Pro Uherský Brod nastala ještě jedna důležitá událost pro válečný stav. 21. února 1936 se městská rada dohodla s Českou zbrojovkou o zřízení nové továrny na zbraně v blízkosti města. V listopadu byla Česká zbrojovka Uherský Brod dokončena jako stavba, a mohly do ní být přiváženy stroje a vytvářena nová pracovní místa.¹³⁷

Ačkoliv město Brod nemělo vlastní vojenskou posádku, k přípravě do boje se připravil místní oddíl Orla. 4. a 5. září 1937 se členové této tělocvičné organizace utkali v závodech běhu přes překážky, s puškou a se zátěží 6 kg na 25 km. Hojnost diváků byla značná.¹³⁸

V několika malých vesnicích na Uherskohradištsku byla příprava podstatně menší a méně organizovaná. V Pitíně, obci poblíž Bojkovic, byli obyvatelé poučováni místní odnoží Civilní protiletecké obrany, a zřízeno zde bylo i velitelství.¹³⁹ Jak používat plynové masky ukázala výrobní plastů Fatra tamtéž. Účast na tomto cvičení však byla velmi mizivá. Lhotka, obec poblíž Uherského Brodu, zažila své vlastní zatemňovací cvičení.¹⁴⁰ V ostatních vesnicích ani ve větších, jako je např. Jalubí, podobná cvičení neprobíhala.

4.4 Mobilizace v Uherském Hradišti a okolí

Všeobecná mobilizace probíhala ve dnech 23. září až 30. září 1938. Ovlivnila nejen velká města, jako Uherské Hradiště, ale zasáhla silně i do života vesnic. Ještě předtím ale v Československu proběhla částečná mobilizace 20. května.

V Uherském Hradišti mobilizace proběhla vzorně. Začala během Květnové neděle ve 22:30. Byly zabavovány auta soukromníkům, aby umožnili lepší průběh celé akce. Hlídky vojáků se rozestavěly kolem mostů, drah, nádraží a pošt. Další vojáci stáli poblíž vojenských materiálů,

¹³⁵ Kronika města I., s. 276

¹³⁶ tamtéž, s. 322

¹³⁷ tamtéž, s. 315

¹³⁸ tamtéž, s. 325

¹³⁹ Kronika obce, sv. 1, s. 246

¹⁴⁰ Kronika obce, s. 50

ke kterým se civilisté neměli přibližovat. Koncem května se situace uklidnila a lidé se mohli vrátit k normálnímu životu bez jakýchkoliv omezení.¹⁴¹

Mobilizace ze září již byla úplná. Opět začala kolem desáté hodiny, a na veřejnosti byla oznámena pomocí rozhlasu a vyhlášek, vyvěšených na veřejných místech. Muži museli po obdržení povolávacích rozkazů odjet nebo odejít k okresnímu úřadu, ke kterému byli přihlášení. Nastupovali s nadšením a bylo vidět, že jsou připraveni k boji. Situace na podzim se v mnohém podobala té z jara téhož roku. Zabavovaly se soukromé automobily, které se používaly k rychlejší přepravě osob, materiálu i informování obyvatel, byly obsazeny a hlídány mosty, dráhy a pošta. Vojákům pomáhali členové Sokola, Orla, ale i skauti. Ti se obzvláště projeví jako nápomocní činitelé. Jejich hlavním úkolem bylo informovat občany, co se právě děje a jak se situace vyvíjí. Armáda se ubytovala ve školách, sirotčincích a nemocnicích. Musela být kvůli tomu uvolněna i lůžka.¹⁴²

Zajímavé bylo sledovat reakci několika německých úředníků, kteří v té době ve městě působili. Když začala mobilizace, nepozorovaně se vytratili, a chtěli pravděpodobně utéct do Německa, protože se báli, že proti nim bude pácháno násilí. Poté co se ujistili, že jím ze strany vojáků žádné nebezpečí nehrozí, vrátili se zpátky. Podobné chování bylo možné pozorovat i v Brodě, ale z opačné strany – do města se dostali němečtí uprchlíci ze severní Moravy.

28. září proběhlo úplné zatemnění města, výsledek předchozích příprav. V Jezuitské zahradě a za nádržím byly zřizovány protiletectké kryty. V poslední den mobilizace se po městě pohybovalo vyšší množství důstojníků, nad městem kroužila vojenská letadla a ulice hlídali polní četníci, obdoba vojenské policie.¹⁴³

Když večer dorazila do města zpráva o podpisu Mnichovské dohody, obyvatelstvo i vojsko ji přijalo s rozčarováním a zklamáním. Civilisté se pohybovali po ulicích dezorientovaně, stěžovali si na zradu velmocí a nevěděli, co dělat. 1. října dorazily do města dobrovolníci z Jugoslávie, kteří sem přišli podpořit naši armádu. Město bylo najednou přeplněno, nejen kvůli tomu, že sem bylo převeleno mnoho vojáků, ale také protože civilisté nemohli nikam vycestovat, a zboží se nesmělo vyvážet. 3. října téměř zkolabovaly telefonní ústředny, protože se Hradišťané snažili dovolat po více než týdenním odpojení od telefonu svým příbuzným a známým, aby je informovali o tom, co se jim stalo. Město se v následujících dnech demobilizovalo.¹⁴⁴

¹⁴¹ Kronika města II., s. 168

¹⁴² tamtéž, s. 162

¹⁴³ tamtéž, s. 163

¹⁴⁴ tamtéž, s. 164

Podobnou akci si zažil i Uherský Brod. Během května byli ve škole ubytováni vojáci, byly obsazovány důležité budovy a dopravní cesty a proběhlo zatemňování.¹⁴⁵ Výrazně se ale odlišovalo v příjezdu německých uprchlíků, kteří se odsud chtěli údajně dostat do Argentiny nebo Nového Zélandu. Nikam neuprchli, ale způsobili pořádný rozruch mezi obyvateli. Mobilizace proběhla v klidu bez jakýchkoliv komplikací. Za zmínku stojí, že po mobilizaci a se silícím nebezpečím ze strany Německa začali místní židovští obchodníci více podporovat Čechy než Němce.¹⁴⁶

Řádná zářijová mobilizace proběhla dle záznamu z kroniky ve stejném duchu, jako ta hradišťská. I v Brodě byly budovány protiletcké kryty, vojáci hlídali důležité trasy a byla obsazena škola a nemocnice. Brodu se však dostalo zvláštní pocty – ministerstvo vnitra v něm umístilo svůj archiv.¹⁴⁷

Po ukončení mobilizace se město začalo plnit uprchlíky ze Sudet, kteří nejčastěji mířili právě sem nebo do nedalekých Luhačovic. I zde se na obyvatelstvu a vojácích projevilo zklamání z nikdy nezačatých bojů.

Ostatní, malé vesnice tato mobilizace natolik nezasáhla, ale přesto ji místní obyvatelé prožívali. V Jalubí se v hostinci Jana Burdy kvůli ztrátě Sudet pohádali štamgasti.¹⁴⁸ Boršický kronikář popisoval, jak se místní vojáci těšili na válku, jak byli připraveni to bojovat za vlast. Ženy připravovaly svým mužům jídla, a obec pohostila odcházející muže velkou hostinou. Než odešli, starosta obce Martin Zlomek jim popřál hodně štěstí a aby dělali obci ve válce čest.¹⁴⁹

Všechny zápisy z kronik mají podobné názory. Anglie a Francie, naši největší spojenci, nás zradili. Obyvatelstvo i vojsko se na válku připravovalo s nadšením. Chtělo bojovat proti roztahovačnému Německu. Podpis Mnichova a odvolání příprav na boj je velmi zklamalo, a srazilo na kolena. Edvardu Benešovi většinou kronikáři rozhodnutí o zastavení mobilizace odpustili, a zvolení prezidenta Emila Háchy jen suše okomentovali větou *zvolen nový prezident Hácha*.

¹⁴⁵ Kronika města I., s. 340

¹⁴⁶ tamtéž

¹⁴⁷ tamtéž, s. 367

¹⁴⁸ Kronika obce, s. 80

¹⁴⁹ Kronika obce, s. 56

5. Oslavy v Uherském Hradišti a okolí na podporu republiky

Zvláštní příležitostí k tomu, jak podpořit republiku v době ohrožení, bylo pořádání různých oslav, manifestací, a pochodů, kterými měli civilní obyvatelé vyjádřit svou loajálnost k republice a prezidentovi. Po republice jich probíhaly stovky, každé město mělo nějaké, většinou podobného rázu. Příkladem velké manifestace, vyjadřující podporu ke své zemi, byla ta na Václavském náměstí 1. května 1938. Na řečnickém stupínku vystoupil Petr Zenkl a promluvil ke shromážděnému davu o důležitosti setrvání pohromadě a oslavě práce.¹⁵⁰

Ideálními příležitostmi k takovýmto oslavám byly narozeniny prezidenta, oslavy 28. září, 28. října, 1. května (Svátek práce). Existovaly i další individuální příležitosti, jako Výstava Slovácka v roce 1937.

5.1 Oslavy státu

Jednou z příležitostí, jak ukázat loajálnost k republice byly narozeniny prezidenta. Oslavy probíhaly celorepublikově, a nevyhnuly se ani Uherskému Hradišti. Po schválení o vykonání oslavy od okresního úřadu¹⁵¹ byly oslavy naplánovány na 6. a 7. března 1935. Jejich program se sestával z koncertu kapely 27. pluku, slavnostní schůze a průvodu spolků a místních organizací dne prvního.¹⁵² Druhý den zahrála kapela budíček a po Masarykově náměstí prošel průvod. Poté následovala hudební vystoupení několika pěveckých sborů, které zazpívaly skladby od českých skladatelů Bedřicha Smetany a Josefa Nešvery. Oslava byla zakončena projevem starosty města a státními hymnami.¹⁵³

Kromě toho úřad vyžadoval po občanech, aby nejen ozdobily své domy prapory a osvětlily okna, ale sami se oslav účastnili, jako *projev neomezené lásky, hluboké úcty a naprosté oddanosti k největšímu synu národa, našemu drahému Presidentovi – Osvoboditeli*.¹⁵⁴

V rámci konané mimořádní schůze, na které se sešli nejen představitelé zastupitelství Hradiště, se jednomyslně zasedající dohodli na udělení čestného občanství prezidentu Masarykovi¹⁵⁵ a zemskému prezidentu Janu Černému.¹⁵⁶ Prezident dostal od Hradiště už podruhé čestné

¹⁵⁰ Slavnostní schůze a sjezdy, f. 1

¹⁵¹ Oslavy prezidentských jubilejí f. 4.

¹⁵² tamtéž, f. 5

¹⁵³ Oslavy prezidentských jubilejí, f. 6

¹⁵⁴ tamtéž, f. 7

¹⁵⁵ tamtéž, f. 19

¹⁵⁶ tamtéž, f. 20

občanství; poprvé tomu tak bylo 27. listopadu 1918, v rámci vzniku Československé republiky.¹⁵⁷

Zároveň bylo na této schůzi dohodnuto, že na počest čs. prezidenta bude ve městě postaven pomník, na jehož základ město věnovalo 10 000 Kčs.¹⁵⁸

Dle zprávy, kterou poslal starosta Metoděj Garlík okresnímu úřadu v Uherském Hradišti, proběhly oslavy důstojně *a z projevů byla patrná láska, úcta a oddanost k drahému Presidentu: Osvoboditeli T. G. Masarykovi.*¹⁵⁹

Zároveň s oficiálními oslavami narozenin proběhl 6. března slavnostní večer, pořádaný uherskohradišťským Sokolem. V jeho pořadu se objevily především hudební vystoupení autorů českého původu, jako Smetana, Dvořák, Josef Nešvera nebo Josef Cyrill Sychra. Součástí byla i přednáška na téma Masarykova demokracie, kterou pronesl Antonín Konečný. Večer byl zakončen stejně jako v případě oficiálních oslav státními hymnami. Tyto oslavy probíhaly nezávisle na oslavách pořádaných městem, a není o nich ani zmínka v přípisu, který posílal starosta Garlík okresnímu úřadu.¹⁶⁰

Podobná oslava proběhla i v roce 1936 a 1937. Vzhledem k tomu, že nešlo o prezidentovo jubileum, byla mnohem skromnější. Jejich hlavními pořadateli byly tentokrát sokolové spolu s Jednotou čsl. legionářů.¹⁶¹ I program byl o poznání skromnější, než roku 1935, a omezil se na budíček kapely, shromáždění občanů a městské rady v sokolovně a s koncertem na Masarykově náměstí. I tehdy vyzývalo město občany, aby se obyvatelstvo v hojném počtu účastnilo oslav a ozdobilo své domy prapory.¹⁶²

Oslavy byly pořádány i na počest Edvarda Beneše, když nastoupil do prezidentského úřadu. Ve svém principu se od těch Masarykových nelišily. Hlavním rozdílem bylo ale, že se všechny důležité součásti oslav (koncerty, slavnostní projev starosty města, pochod městem) srazily vždy do jednoho dne, 27. května. Následujícího dne pak hudba 27. pluku pouze probudila město budíčkem a tím se oficiální oslavy považovaly za ukončené. Jaký k tomu byl důvod nevyplývá ani ze zápisů, které pomáhaly k sestavování programu, ani z oficiálních prohlášení. Můžeme spekulovat, že důvodem k tomu byly intenzivnější vojenské přípravy 27. pluku nebo prostě, že Beneš nedosahoval u lidu takové popularity, jako jeho předchůdce.

¹⁵⁷ tamtéž, f. 35

¹⁵⁸ tamtéž, f. 22

¹⁵⁹ tamtéž, s. 4., f. 44

¹⁶⁰ tamtéž, f. 14

¹⁶¹ tamtéž, s. 5., f. 2

¹⁶² tamtéž, f. 4

Oslavy narození prezidentů probíhaly také v dalších obcích Slovácka. Oslavovalo se v Uherském Brodě. 6. března 1935 se odhalila na základní škole deska k uctění památky prezidenta, a poté se uskutečnila slavnostní schůze městského zastupitelstva. Oslavy poté pokračovaly za účasti spolků v místním hostinci. V rámci výročí narozenin prezidenta založilo městské zastupitelstvo Masarykovu studentskou nadaci, která měla pomoci chudším studentům vyšších škol.¹⁶³ Benešovy narozeniny byly opět skromnější, omezily se na ozdoby v oknech, prapory a setkání spolků, zakončené státními hymnami.¹⁶⁴

Oslavy narozenin prezidenta byly jedněmi z mála oslav, které se oslavovaly i v menších vesnicích.¹⁶⁵ V Hradčovicích zapálili hasiči před svou zbrojnicí hranici na počest 85. narozenin Masaryka. Benešovy narozeniny se odbyly se vystoupením sokolů a různých hudebních čísel.¹⁶⁶

Důležitými celorepublikovými oslavami byly také ty 28. října, den vzniku Československa. Na Uherskohradištsku se oslavovaly vesměs s podobným průběhem, jako prezidentovy narozeniny. Sestávaly se především z hudebních vystoupení, recitálů a přednášek. V Uherském Brodě vždy začínaly fanfárou z Libuše z věže radnice. I zde se konaly dlouhé pochody, kterých se účastnili školáci, sokolové, a členové politických stran, a oslavy zakončovala hudební vystoupení okresních hudebních spolků.¹⁶⁷ V malých vesnicích se 28. říjen neoslavoval.

Pro demonstraci politické soudružnosti lépe sloužily oslavy 1. května. Uherský Brod tento den čekaly průvody stran s transparenty.¹⁶⁸ Podobné průvody se setkaly i v Jalubí, kde se tehdy se shromáždili před kostelem a vydaly se manifestační pochod.¹⁶⁹

Ne ve všech vesnicích Uherskohradištska se ale takové oslavy konaly, nekonaly se například v Hradčovicích nebo Lhotce. Záleželo to na velikosti obce a na počtu politických spolků.

5.2 Výstava Slovácka 1937

Jednou z příležitostí, při které mohlo Hradiště prokázat svou loajálnost ke své zemi a nadšení z nově vzniklého státu, byla Výstava Slovácka, uspořádaná v Uherském Hradišti roku 1937. Tato expozice probíhala od 20. června do 22. srpna, celkem tedy přes 2 měsíce. Původně měla

¹⁶³ Kronika obce Uherský Brod, s. 298

¹⁶⁴ tamtéž, s. 326

¹⁶⁵ Kronika obce Hradčovice, s. 44.

¹⁶⁶ tamtéž, s. 51

¹⁶⁷ Kronika města I, s. 290

¹⁶⁸ tamtéž, s. 288

¹⁶⁹ Kronika obce, s. 96

trvat do 15. srpna, ale kvůli návštěvě prezidenta Beneše byla prodloužena o jeden týden.¹⁷⁰ Hlavním pořadatelem výstavy bylo Národohospodářské družstvo Slovač, speciálně zřízené v rámci výstavy. Předsedou výstavy byl starosta Hradiště Metoděj Garlík.

O tom, že výstava bude pořádána, se rozhodlo v dubnu 1936, z podnětu Slováckého muzea.¹⁷¹ Podle výpisu měla navázat na neuskutečněnou výstavu z roku 1915, a jejím hlavním úkolem bylo *ukázati Slovácko ve všech jeho zvláštnostech, i ve všech oborech jeho kulturního, sociálního a hospodářského života*¹⁷² Kvůli náročnosti a velkým nákladům k uspořádání celého projektu bylo nutné mít jistotu, že v případě ztrát nepřijde město o velké množství peněz. Proto město opatřilo jako kmenový kapitál podíly, prodávané podnikatelům, kteří výstavu využili k propagaci svých produktů, například na stránkách Vetešníku výstavy Slovácka. Podíl byl stanoven na 100 Kč + 10 Kč za zápisné. Městské zastupitelstvo se usneslo, že bude upsáno 100 podílů po 100 korunách. Zároveň se město zavázalo poskytnout záruku 200 000 Kčs za nezaviněné ztráty, které by v mimořádném případě nemohly být uhrazeny společenstvem Slovač.¹⁷³ Na tomto se město dohodlo již 2. září 1936, až 8. června 1937 však Zemský úřad v Brně schválil městu tento krok.

Kvůli výstavě se měnil i školní rok, městská rada prosila ředitelství čs. státního gymnázia, aby zkrátilo školní rok do 15. června.¹⁷⁴ Nebylo to ovšem proto, aby se dívky školou povinné mohly zúčastnit této slavnosti, ale z čistě pragmatického důvodu. Město potřebovalo prostory škol k některým z expozic (na obchodní akademii sídlila výstava lesnicko-myslivecká, v mateřské školce výstava umělců, v měšťanských školách výstava Radiojournalu).¹⁷⁵ Žádost byla nakonec ministerstvem školství a národní osvěty 8. ledna schválena, jako zcela výjimečná.¹⁷⁶

Přípravné akce zasáhly i armádu, nikoliv ovšem jako jejího přímého účastníka. Národohospodářské družstvo Slovač žádalo po posádkovém velitelství, aby uvolnilo své cvičiště (hřiště A.C. Slovácké Slavie) pro pořádání výstavy.¹⁷⁷

Slavnostní zahájení výstavy proběhlo 20. června 1937 za velmi nepříznivého počasí. Podle přípisu z 19. června téhož roku měla být výstava zahájena ještě téhož dne, od 20 hodin večer. Ulicemi měl tuto dobu projít pochodňový průvod s trubačským sborem Sokola a asistencí sboru dobrovolných hasičů města.¹⁷⁸ Zahájení však bylo přesunuto až na den poté, právě kvůli

¹⁷⁰ Výstava Slovácko, složka 6., folie 7.

¹⁷¹ tamtéž, f. 179

¹⁷² tamtéž

¹⁷³ tamtéž, f. 171

¹⁷⁴ tamtéž, s. 6., f. 8

¹⁷⁵ tamtéž, s. 6., f. 24

¹⁷⁶ tamtéž, s. 6., f. 20

¹⁷⁷ tamtéž, f. 28

¹⁷⁸ tamtéž, f. 238

nepřízni počasí, která se ale, jak už bylo zmíněno výše, nezměnila k lepšímu. Přesto byla účast na zahájení hojná a účastnili se ho mimo jiné i zástupce prezidenta republiky Josef Zadina, zástupce poslanecké sněmovny Rudolf Mlčoch, a konečně zemský prezidentem Jan Černý. Vedle nich se zahájení účastnili i představitelé ministerstev, Slovenska, vídeňských krajanů a lidé z kruhů duchovních, kulturních a hospodářských. Po projevu Garlíka byly zaslány zdravice nejvýznamnějším představitelům čs. politiky, včetně již pensiovaného Masaryka.¹⁷⁹

V rámci výstavy začal vycházet speciální Věstník výstavy Slovácka Uherské Hradiště. Jeho první číslo bylo vydáno už 3. října 1936.¹⁸⁰ Vydávalo ho družstvo Slovač a vycházelo týdně každou sobotu. Cena za jedno číslo byla 50 haléřů.¹⁸¹ Věstník vypadal spíš jako leták než časopis. Sestával se z jedné dvoustrany, na titulní straně byly uvedeny ty nejdůležitější zprávy, související s konáním celé akce. Uvnitř se pak nacházely podrobnější informace ke konání jednotlivých srazů, expozicí a v jednom z čísel i velký přehled tipů, jak strávit dva až sedm dnů na Slovácku.¹⁸² A především inzerce, hlavně na Jarošovský pivovar, bankovní ústavy nebo řemeslnické práce. S pravidelností se na poslední straně každého vydání objevovala reklama na boty Baťa.

Součástí výstavy byly i sjezdy. Těch se účastnily spolky, organizace i župy. Trvaly od jednoho dne až po 3 dny. Mezi účastníky patřily např. Slovácký esperátský klub, Zemská jednota odborných společenstev zámečníků, strojníků a příbuzných řemesel na Moravě, nebo Zemská organizace pokrokových žen moravskoslezských,¹⁸³ či bezpečnostní orgány 13. župního odboru.¹⁸⁴ Většina z těchto organizací měla kromě programu i vlastní plakáty a letáky, které rozdávaly svým členům, obsahující místo a čas konání, program a pozvání. Každý sjezd musel být předem oznámen městské radě, a zaveden do seznamu sjezdů na výstavě pořádaných.¹⁸⁵

Výstavu navštívili mnozí významní představitelé českého politického života, mezi nimi i prezident republiky Beneš, kvůli kterému byla dokonce celá akce prodloužena. Do Uherského Hradiště dorazil 22. srpna a podle jeho slov se mu zde velmi líbilo.

Dle výpisů z jednání městské rady město z Výstavy Slovácka profitovalo. Po sečtení všech výdělků, nákladů a jejich následném proplacení se do městské pokladny dostala částka 300 000 Kčs, což si členové rady velmi pochvalovali.¹⁸⁶

¹⁷⁹ Věstník výstavy Slovácka 1937, 26. června 1937, roč. 2., č. 25 (38), s. 159

¹⁸⁰ tamtéž, 3. října 1936, r. 1., č. 1, s. 1

¹⁸¹ tamtéž, s. 4 (zadní strana)

¹⁸² tamtéž, 11. června 1937, r. 2., č. 23 (37.), s. 154

¹⁸³ tamtéž, f. 76

¹⁸⁴ tamtéž, f. 46

¹⁸⁵ tamtéž, f. 83

¹⁸⁶ Zápisy městské rady (1937-1939)

6. Závěr

Uherskohradišťská posádka se připravovala na boje stejně, jako se připravovala armáda v jiných částech republiky. V průběhu mobilizace se osvědčila, a dokázala udržet pořádek v chaotickém týdnu před setkáním velmocí v Mnichově. Bohužel pro ni, stejně jako ostatní vojenské oddíly skončila, když prezident a vláda po těžkém rozhodování vydaly hranice země bez boje. Manifestace síly v Uherském Hradišti na náměstí Masaryka byla sice pěknou, ale jen symbolickou přísahou věrnosti brzy již neexistujícímu státu. Příjezdem nacistického vojska končí existence pluku v Uherském Hradišti. Někteří jeho členové byli během války perzekuováni, jiní se stali členy ilegálního odboje.

I civilisté ve městě se připravovali, aby věděli, jak se v případě války chovat. Oporou jim kromě samotných vojáků byli členové tělovýchovných družstev a členové Československého červeného kříže. Důležitými se stala zatemňovací cvičení, při kterých se zajišťovalo bezpečí civilního obyvatelstva a cvičení, jak se chovat v případě náletu. Kromě něho a podobných příprav se pořádaly také přednášky, ve kterých se popularizovala brannost, nebo se předvádělo, jak ošetřovat zraněné. Takovéto kurzy navštěvovaly především ti, kterých se povinná vojenská služba netýkala.

Uherský Brod se také připravoval na válku velmi intenzivně. I zde se pořádaly přednášky, zatemňovací cvičení a rychlé přesuny civilistů do bezpečných úkrytů. Tady se také v jako jediné z obcí na boje připravovali i civilisté, v tomto případě členové Orla.

Uherskohradišťské vesnice, s výjimkou Pitína, se ovšem na útok nechystaly. Z kronik není jasné, jestli to bylo kvůli nedostatku lidí, kteří by pořádali osvětu nebo se armádní štáb a ministerstvo obrany o tyto objekty nezajímalo. Šlo sice o velmi malé obce, které často nedosahovaly ani 500 obyvatel, ale naprostá neexistence jakýchkoliv příprav, nastoluje další otázky, na které neznáme odpovědi.

Pokud se týče oslav, k vyjádření loajálnosti posloužily městům a vesnicím především významná výročí spojená s existencí nového státu. Den vzniku samostatného Československa 28. říjen, narozeniny prezidenta Masaryka v březnu a později ty v květnu Edvarda Beneše. Oslavy 1. května využívaly především politické strany, aby mohly ukázat voličům svoji image. I ony ale mohly být využity jako podpora republiky, např. při manifestacích, ve kterých dokazovaly, že i přes své rozdílné ideje jim jde o dobro jejich země.

Důležitou vlasteneckou akcí se na Uherskohradišťsku stala Výstava Slovácka z roku 1937. Při ní se v Uherském Hradišti a okolí setkaly spolky hlavně z Moravy a Slezska. Na akci se ale

přijeli také podívat i mnozí návštěvníci z Česka, Slovenska, a např. díky klubu esperantu i z mnohých koutů Evropy.

7. Přílohy

Tab. 1: Počet odvedenců, kteří se narodili v mezidobí 1911–1919

Rok narození	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919
Počet odvedenců	33	50	38	39	31	27	33	24	32

Literatura a prameny

Literatura:

BÍLEK, Jiří, Karel ZPĚVÁK a Andrej ROMAŇÁK, PROCHÁZKA, Zdeněk, Ilustroval Milan HLADKÝ, ilustroval Pavel MAJOR, ilustroval Jiří PETRÁČEK. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1987, III. díl, (1918-1939),

ČOUPEK, Jiří, Českoslovenští legionáři – rodáci a občané okresu Uherské Hradiště 1914-1920. 1. vyd. Uherské Hradiště: Statní okresní archiv Uherské Hradiště, 2000. ISBN 80-238-9433-1

ČOUPEK, Jiří, Petr ŠKRDLA, Miroslav VAŠKOVÝCH a Květoslava KLÍMOVÁ. Uherské Hradiště – královské město na řece Moravě (Jazyková úprava publikace). Jazyková úprava. 1. vyd. Zlín: GRASPO CZ, 2007. ISBN 978-80-239-9873-3.

ČOUPEK, Jiří, Vojsko v Uherském Hradišti, 1. vyd. Uherské Hradiště, Slováké muzeum 1990.

ČOUPKOVÁ, Jaromíra, Uherské Hradiště, Praha, 2008. 1. vyd. Praha, Paseka 2008. 978-80-7185-943-7

DEJMEK, Jindřich. Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918-1922): vybrané kapitoly z československé zahraniční politiky, 1. vyd. Praha. CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. ISBN 80-86547-07-8

EMMERT, František, Mobilizace 1938: chtěli jsme se bránit! 1. vyd. Brno, CLIO 2015. 978-80-905081-1-8

FIDLER, Jiří a SLUKA Václav. Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920-1938. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-256-2

HÁJKOVÁ, Dagmar a HORÁK Petr. Republika československá 1918–1939. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2018. ISBN 978-80-7422-643-4.

KOLDINSKÁ, Marie, Válka a armáda v českých dějinách: sociohistorické črty. 1. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2008. 978-80-7106-953-9

MALYPETR, Jan, Armáda a národ, 1. vyd. Praha, L. Mazáč, 1938

NEKUDA, Vladimír; Uherskohradištsko, 1. vyd. Uherské Hradiště, Slováké muzeum, 1982

NOLČ, Jiří. Československá armáda za první republiky. Ilustroval Jan SPĚVÁČEK. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1774-3.

PAVLICA, Tomáš a Jaromír PAVLÍČEK. Československá armáda v době Mnichova. 2. vyd. Ostrava, Amosium servis, 1990.

STRAKA, Karel, Československá armáda, pilíř obrany státu z let 1932-1939, 1. vyd. Praha, Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2007. ISBN 978-80-7278-376-2

Prameny:

SOkA Uherské Hradiště, fond Archiv města Uherské Hradiště III., i. č. 41., k. 41, Zápisy městské rady 1937-1939

SOkA Uherské Hradiště, fond Archiv města Uherské Hradiště III., k. 396, inv. č. 468, Oslavy prezidentských jubilejí

SOkA Uherské Hradiště, fond Archiv města Uherské Hradiště III., č. 468, k. 396, Oslavy prezidentských jubilejí

SOkA Uherské Hradiště, fond Archiv města Uherské Hradiště III., č. 475, k. 398., Výstava Slovácko,

SOkA Uherské Hradiště, fond Archiv města Uherské Hradiště III., i. č. 509., k. 414, Seznam branců

SOkA Uherské Hradiště, fond Archiv města Uherské Hradiště III., i. č. 632., k. 472, Slavnostní schůze a sjezdy (programy, pozvánky)

Slovácké noviny. Uherské Hradiště [Ungarische Hradisch], 1884–1940

Věstník výstavy Slovácka 1937 Uh. Hradiště, 20. červen–15. srpen, 26. června 1937, majitel a vydavatel: Národohospodářské družstvo Slovač, zapsané společenstvo s. s. r. o. v Uh. Hradišti

Kroniky

SOkA Uherské Hradiště, fond Archiv obce Boršice, k. 1., i. č. 1., Kronika obce

SOkA Uherské Hradiště, fond Městský národní výbor Jalubí, k. 1., i. č. 1., Kronika obce

SOkA Uherské Hradiště, fond Městský národní výbor Pitín, k. 1., i. č. 1., Kronika obce, sv. 1

SOkA Uherské Hradiště, fond Archiv obce Hradčovice, i. č. 1., Pamětní kniha Hradčovic se zřetelem na přifařené obce Drslavice, Lhotka, Veletiny

SOkA Uherské Hradiště, fond Archiv města Uherské Hradiště III., i. č. 1., k. 1., Kronika města I., II,

SOkA Uherské Hradiště, fond Archiv města Uherský Brod, k. 118, i. č. 201, Kronika města I.

Elektronické zdroje:

Encyklopedie dějin města Brna, <https://encyklopedie.brna.cz/>

Encyklopedie dějin města Uherské Hradiště, <http://encyklopedie.mesto-uh.cz/>

www.singulariste.estranky.cz - Historie